

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN AFFEDİCİLİĞİ İLE UMUT VE
İYİMSERLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MAKBULE CEVHER FİNCAN

GAZİANTEP – 2019

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN AFFEDİCİLİĞİ İLE UMUT VE
İYİMSERLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MAKBULE CEVHER FİNCAN**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. YAŞAR ÖZBAY**

GAZİANTEP – 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Makbule Cevher FİNCAN** tarafından hazırlanan “**Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Affediciliği ile Umut ve İyimserlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” başlıklı tez, 16/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY

Jüri Başkanı

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen AYDIN

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BUĞA

Gaziantep Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “**Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Affediciliği ile Umut ve İyimserlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim. 16/10/2019

Makbule Cevher FİNCAN

ÖNSÖZ

Bu araştırma bir erdem olarak kabul edilen affediciliğin algılanma boyutu ile ilgilidir. Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik değişkenleriyle birlikte incelenmiştir. Bu çalışma anne babalara ve psikolojik danışmanlara bir kaynak niteliğinde olabilir; psikoloji ve eğitim alanındaki çalışmalara katkı sağlayabilir.

Bu çalışmaya karar verdiğim ilk andan itibaren yoğun çalışma temposu içinde bile zamanını ayırarak akademik desteğini esirgemeyen tez danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY'a, tezime sundukları öneriler için Dr. Öğr. Üyesi Gökçen AYDIN ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BUĞA'ya, aynı süreçlerden beraber geçtiğimiz, bana can yoldaşı olan yüksek lisans dönem arkadaşım Sevim GÜLGÜN'e, yardımları için Merve YILDIRIM SEHERYELİ ve Ahmet AYAZ'a teşekkür ederim.

Ayrıca bu süreçte bana gösterdikleri sabır, anlayış ve destek için aileme çok teşekkür ederim. Bu çalışmayı, bana affediciliği ilk öğretenlere, annem Sevgi ve babam Dr. H. Verdi KANKILIÇ'a ithaf ediyorum.

Gaziantep, 2019

Makbule Cevher FİNCAN

ÖZET

Bu araştırmada, ergenlerin umut ve iyimserlik puanları ile algılanan ebeveyn affediciliği puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan çalışma grubu, 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Gaziantep'te MEB'e bağlı okullardaki (321'i kız, 341'i erkek, 1'i belirtmeyen) toplam 663 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği, Umut Ölçeği, İyimserlik Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. İlişkisel Tarama Modeline dayanarak araştırma gerçekteştirilmiştir. Pearson Korelasyon Tekniği, Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA), çoklu karşılaştırma için Games-Howell post-hoc testi kullanılmıştır. Algılanan ebeveyn affediciliği ile umut arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki, algılanan ebeveyn affediciliği ile iyimserlik arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki, umut ile iyimserlik arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Umut ve iyimserlik puanları algılanan ebeveyn affediciliğinin her düzeyinde farklılaşmaktadır. Sonuçlar, algılanan ebeveyn affediciliğinin çocukların iyilik hallerine etkisi açısından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan ebeveyn affediciliği, umut, iyimserlik.

ABSTRACT

In this study, whether there was a significant relationship between teenagers' hope and optimism scores and perceived parental forgiveness scores was examined. The study group consisted of 663 students (321 females, 341 males, 1 unstated) from the schools in Gaziantep in 2018-2019 academic year. Data collection tools were Personal Information Form, Perceived Parental Forgiveness Scale, Hope Scale, Optimism Scale and Parental Attitude Scale. The study was based on correlational model. Pearson Correlation and One-way ANOVA were used and Games-Howell post-hoc test was used for multiple comparisons. It was found that there was a low but positive relationship between perceived parental forgiveness and hope; moderate positive, significant relationship between perceived parental forgiveness and optimism, and moderate positive, significant relationship between hope and optimism. Hope and optimism scores differed in each level of parental forgiveness. Results were discussed in terms of the influence of parental forgiveness for children' wellness.

Keywords: Perceived parental forgiveness, hope, optimism.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Pozitif Psikoloji	7
2.1.1. Pozitif Genç Gelişimi	8
2.1.2. Ergenlik	9
2.2. Affetme ve Algılanan Affetme.....	10
2.2.1. Terapötik Süreçte Affedicilik	11
2.2.2. Affetme ile İlgili Yapılan Çalışmalar	12
2.3. Umut.....	13

2.3.1. Charles Richard Snyder' a Göre Umut Modeli	14
2.3.2. Umut İle İlgili Yapılan Çalışmalar	15
2.4. İyimserlik	16
2.4.1. İyimserlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar	17
2.5. Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuğa Etkileri	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	24
YÖNTEM.....	24
3.1. Araştırma Modeli	24
3.2. Araştırma Grubu.....	24
3.3. Veri Toplama Araçları.....	26
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	27
3.3.2. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği (AEAÖ)	27
3.3.2.1. Ölçek Geliştirme Süreci.....	27
3.3.2.2. Ölçeğin Geçerliliği.....	29
3.3.2.3. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeğine İlişkin Temel Bileşenler Analizi (TBA) Sonuçları	29
3.3.2.4. Uyum Geçerliliği	32
3.3.2.5. Ölçeğin Güvenirliği	33
3.3.3. Umut Ölçeği (UÖ).....	33
3.3.4. İyimserlik Ölçeği (İÖ)	33
3.3.5. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	34
3.4. İşlem Yolu	35
3.5. Verilerin Analizi.....	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	36
BULGULAR	36
4.1. Veri Setinin İncelenmesi	36

4.2. Betimsel Sonuçlar	36
BEŞİNCİ BÖLÜM	40
TARTIŞMA VE YORUM	40
5.1. Algılanan Ebeveyn Affediciliği ile Umut ve İyimserlik ilişkisi	40
5.2. Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuğa Etkileri	42
ALTINCI BÖLÜM.....	45
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	45
6.1. Sonuçlar.....	45
6.2. Araştırmacılara Öneriler.....	45
6.3. Uygulayıcılara Öneriler.....	46
KAYNAKÇA	48
EKLER.....	60
Ek-1: Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik puanlarına ait histogram grafikleri.....	60
Ek-2: Kişisel Bilgi Formu	62
Ek-3: Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği.....	63
Ek-4: Umut Ölçeği	64
Ek-5: İyimserlik Ölçeği.....	65
Ek-6 Anne- Baba Tutum Ölçeği.....	66

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyet ve yaş dağılımı	24
Tablo 2. Öğrencilerin doğum sırası ve anne – baba birlikteliğinin dağılımı.....	25
Tablo 3. Anne - baba eğitim durumunun dağılımı	25
Tablo 4. Öğrencilerin aile gelir düzeyleri ve öğrencilerin ebeveynlerinden hangisini daha affedici olduğunu algılamalarına yönelik dağılım	26
Tablo 5. Açıklanan Toplam Varyans Miktarı	30
Tablo 6. Temel Bileşenler Analizi Sonucu Madde Faktör Yük Değerleri ve Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Değerleri	31
Tablo 7. Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (U) ve İyimserlik (İ) puanlarına ilişkin betimsel istatistikler.....	37
Tablo 8. Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (UMT) ve İyimserlik (İYM) puanları arasındaki ilişki	37
Tablo 9. Algılanan Ebeveyn Affediciliği düzeyleri düşük, orta ve yüksek olan gruplarda umut ve iyimserlik puanlarına ilişkin betimsel istatistikler	38
Tablo 10. Umut ve iyimserlik puanlarının affedicilik düzeylerine göre farklılaşma durumunu incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizi ANOVA sonuçları	39

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Maddelerin Screeplot Grafiği 32

KISALTMALAR LİSTESİ

- bkz. : Bakınız
KMO : Kaiser-Mayer-Olkin
MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı
TBA : Temel Bileşenler Analizi
vb. : ve benzeri
ve diğ.: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Pozitif psikoloji, güncel bir yaklaşım olarak birçok araştırmacının çalışmalarına ışık tutmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'na kadar psikoloji biliminin temel hedefleri ruhsal kökenli hastalıklar, insanı daha iyiye doğru geliştirme ve zeka/yetenek durumuyla ilgili çeşitli çalışmalardır. İkinci Dünya Savaşı'nda, değişik ruhsal travmalara maruz kalmış askerlerden dolayı, araştırmacılar diğer iki boyutu ihmal ederek ilk hedefe odaklandılar. Böylece ruhsal kökenli hastalıkları tedavi edebilme boyutu öncelik kazanmış oldu (Linley, 2009). Sonraki yıllarda pozitif psikoloji akımının etkisiyle, insan yaşamının olumsuz taraflarından çok, olumlu taraflarıyla ilgilenilmeye başlanmıştır. Temelleri humanist psikolojiye dayanan pozitif psikoloji alanına önemli katkıları olan ve bu yaklaşımın önde gelen savunucularından biri Martin Seligman'dır. Seligman ve Csikszentmihalyi'e (2000) göre pozitif psikolojinin konusu öznel yaşantılardır. Affetme, umut, başa çıkma, olumlu gelişim özellikleri ve iyimserlik gibi konular pozitif psikolojinin temel inceleme alanları arasında yer almaktadır.

Affetme, kişinin incinme yaşantısı sonrası oluşan öfke ve öç alma duygularıyla savaşıp, hayata daha olumlu duygulanım ile devam edebilme yöntemidir. Affetme, yalnızca öç alma ve öfkeden vazgeçmek değil; bunların yerine suçlu kişiye iyi niyet ve sevgi duymayı da içerir (Taysi, 2007). Algılanan ebeveyn affediciliğinde ise çocuğun ebeveyniyle yaşadığı çatışma sonrasında, olumsuz duygular yerine sevgi ve şefkat duyguları hissederek affedildiğinin farkına varması söz konusudur. Affetme becerisi, çocukluk dönemlerinde yakın ilişki içindeki ebeveyninden edinilebilir. İlk çocukluk yıllarındaki ilişkilerde öfkeyi bastırma hususunda ana-babanın rolü yadsınamaz (Akhtar, 2002). Çocuğun ebeveyni tarafından affedildiğini hissetmesi, gelişimsel olarak işlenmemiş, bitirilmemiş duygusal yaşantılar geliştirmesine engel olacaktır. Özellikle ebeveyn eksenli affedilme duygusu yaşam enerjisinin kaynağı olarak umut ve iyimserlik duygularının gelişmesine kaynaklık edeceği değerlendirilmektedir.

Umut kavramı, mitoloji, din, felsefe, edebiyat, tıp ve psikolojinin konusu olmuş, iyi ve kötü taraflarıyla insan hayatındaki yerini ve önemini yitirmeden var olmaya devam etmektedir. Bireyi ileriye yönelik güçlendiren, problemlere değişik çözümler sunan bu kavram, psikoloji, tıp, ilahiyat ve eğitim gibi çeşitli meslek alanlarında çalışılmaktadır (Tarhan, 2012). Snyder'a (2002) göre, umut, kişinin hedeflerine ulaşabilmesi için yeni yol ve yöntemler üretmesi ve bu yol ve yöntemleri kullanmasına yönelik kendini motive edebilmesine ilişkin algılanan yeteneğidir. Umut, var olmanın gizemine katılarak bireyin varoluşsal özünün görünen yüzüdür (Koç, 2008).

İyimserlik, umut kavramıyla yakın ilişki içindedir ve ikisi de yaşama ilişkin kazanımlara yöneliktir (Goleman, 2016). Duygusal zekâ olarak bakıldığında iyimserlik, zor olaylar karşısında insanları umutsuzluktan, boş vermişlikten ya da psikolojik rahatsızlıklardan uzak tutmayı amaçlamaktadır. İyimser bireyler, karşılaştıkları zorluklara rağmen özgüvenlerini yitirmemekte, daha iyi bir gelecek için engelleri aşabileceklerine dair pozitif bir beklenti içinde devamlı çaba göstermekte, potansiyellerini güçlülere karşı yönlendirmektedirler (Terzi, 2008). Daco (1989), iyimserliği, zorluklara ve olumsuz durumlara katlanabilme gücünü arttıran, yaşama karşı olumlu duygular ve problemleri çözebilme yetisi kazandıran, kariyer ve akademik anlamda başarılı kılan, sağlıklı ve kısaca psikolojik rahatsızlıklara yakalanmamak için de önemli bir yöntem olarak değerlendirmiştir.

Birey, dünyaya geldiği ilk andan itibaren bulunduğu çevrenin etkisine maruz kalır. Affedicilik, umut ve iyimserlik ile ilgili ilk yaşantılar genellikle aile içerisinde olmaktadır. Soy bağıyla birbirine bağlı kişilerden oluşan ve bir grup olarak kabul edilen aile; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönleri olan bir bütündür (Canatan ve Yıldırım, 2013). Ebeveynin çocuk üzerindeki etkisi psikoloji biliminin en önemli ilgi odağı ve çalışma konularından biridir. Freud, kişiliğin özellikle ilk çocukluk yıllarında ebeveyn-çocuk ilişkisine dayalı olduğunu, çocukluk yaşantısında özellikle anne ile çocuğun kurmuş olduğu ilişkinin kişilik gelişiminin temelini oluşturduğunu ileri sürerken; ilerleyen yıllarda John Bowlby, Harry Stack Sullivan, Diana Baumrind, Carl Rogers gibi pek çok kuramcı da, yaklaşımlarında ebeveyn-çocuk ilişkisine ve çocukluk yıllarının önemine vurgu yapmışlardır (Dural ve Yalçın, 2014).

Aile içinde kurulan iletişimin niteliği çocuğun daha sonra çevresiyle olan ilişki ve iletişimini etkileyebilir. Bilhassa aile ortamlarındaki ilişkilerde, ebeveynler ve çocuklar birbirlerinin en önemli tanıkları olurlar (Cüceloğlu, 2016). Ebeveyninin affedici davranışlarına tanık olan veya kendisinin ebeveyni tarafından affedildiğini düşünen ve hisseden çocuk, hayata umutlu ve iyimser açıdan bakabilir. Bu öğrenme yaşantısı, bireyin

olumlu duygularını geliştirip, psikolojik sağlamlılığını sağlayabilir. Çocuğun, ebeveyni tarafından herhangi istenmeyen bir davranışı karşısında ceza görmesi yerine affedilmesi veya anne- babasından birinin diğerini affetmesi ya da anne-babası veya ikisinden birinin aile dışından birilerini affetmesi ve bu yaşantılara çocuğun şahit olması durumunda çocukta kin, nefret ve intikam gibi olumsuz duygular yerine sevgi, umut ve iyimserliğin öne çıktığı kişilik özellikleri gelişebilir. Özellikle çocukluk dönemlerinde olumlu duygu durumları biriktirmiş olan birey, sonraki gelişim aşamalarında ne kadar olumsuz yaşantılar geçirmiş olursa olsun hayata karşı umudunu ve iyimserliğini yitirmeyebilir. Dural ve Yalçın'a (2014) göre kişilik gelişimini, ebeveyn ile etkileşimden ve erken çocukluk yıllarından ayrı olarak ele almak mümkün değildir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, çocuğun genel olarak psikolojik uyumunu etkileyebilmektedir. Ana babanın çocuğu destekleyen pozitif bir tutuma sahip olması çocuk için olumlu gelişimsel bir kaynak olurken, kısıtlayıcı negatif bir tutuma sahip olması da bir takım gelişimsel sorunları beraberinde getirebilir (Seven, 2008). Gelişimsel problemler yoğun olarak ergenlik döneminde ortaya çıkabilir.

Ergenlik, ebeveyn ve çocuk için zor kabul edilen ve aile içi ilişkilerde farklılaşmaların olduğu bir dönemdir. Büyümeyle beraber olması beklenen gelişimsel görevlerden dolayı aile dinamiğinde bir hareketlilik ve dengelerin değişimi söz konusudur (Özatça, 2009). Ergenlik dönemi bireyin duygusal ve biyolojik değişimleriyle başlayan cinsel ve biyolojik olgunlaşması ile devam eden bir süreçtir. Normal bir değişim ve gelişim evresi olan ergenlik dönemi kronolojik biçimde devam eder ve bireyin bağımsızlığını, toplumsal açıdan üretkenliğini kazandığı belirlenemeyen bir zaman diliminde biter (Özbay ve Öztürk, 1992). Biyolojik, psikolojik ve zihinsel gelişmelerle birlikte hızlı değişmelerin de yaşandığı ebeveyn ile ergenin karşı karşıya kaldığı bir süreçtir.

Algılanan ebeveyn affediciliği ile umut ve iyimserlik değişkenlerini, çocuğun dünyaya geldiği ilk andan itibaren ebeveyninin tutumu, uygulamaları ve karşılaştığı çevre şartlarıyla ele almak daha doğru bir yaklaşım olabilir. Bununla beraber özellikle ebeveyn ile çatışmaların olduğu ergenlik çağı, bireyleşme sürecindeki kritik dönemlerden biri olarak görülebilir. Bu sebeple çalışma grubu, kişilik ve kimlik oluşumunun önemli olduğu dönemlerden olan ergenlik döneminde bulunan 13-18 yaş arasındaki kız ve erkek bireylerden oluşmaktadır. Alan yazında algılanan ebeveyn affediciliğini ölçen bir ölçme aracına rastlanmamış olması bu çalışmayı yapabilmek için *Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği*'nin geliştirilmesini gerekli kılmıştır.

Bu çalışmada algılanan ebeveyn affediciliği ile umut ve iyimserlik değişkenlerinin birbiriyle ilişkili olup olmadığı ve algılanan ebeveyn affediciliğinin bireyi hayata karşı ne denli umutlu ve iyimser yaptığı incelenmek istenmiştir. Diğer bir deyişle ebeveyni tarafından affedildiği yönünde duygu ve düşüncesi olan bireylerin, umut ve iyimserlik düzeylerinin ne olacağına tespitidir. Bu çalışmanın problemi şu şekilde belirlenmiştir: Ergenlerin umut ve iyimserlik puanları ile algılanan ebeveyn affediciliği puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır; umut ve iyimserlik puanları algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin umut ve iyimserlik puanları ile algılanan ebeveyn affediciliği puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılarak, umut ve iyimserlik puanlarının, algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre farklılaşma durumunu incelemektir. Diğer bir amaç ise algılanan ebeveyn affediciliğini ölçmek için gerekli olan ölçme aracını alan yazına kazandırmaktır. Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

- 1- Ergenlerin umut ve iyimserlik puanları ile algılanan ebeveyn affediciliği puanları arasında ilişki vardır.
- 2- Ergenlerin umut ve iyimserlik puanları, algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Affedicilik, umut ve iyimserlik kavramları din adamlarının, filozofların, tıp doktorlarının ve psikologların uğraştıkları temel konulardan olmuştur. İnsan hayatında sürekli var olan ve kültürden kültüre, bireyden bireye tanımı değişen bu kavramlar, globalleşen dünyada hızlı teknolojik gelişmelerle farklı kalıplarda var olmaya devam etmektedir. Affedicilik, umut ve iyimserlik kavramları özellikle bireyin dünyaya gözlerini açtığı ilk çevre olan aile ortamında karşılaştığı tutumlarla ortaya çıkmaktadır.

Ergenlik dönemine giren çocuğun davranışındaki değişimler anne babayı çoğunlukla endişeye sevk etmekte ve nasıl davranacağı konusunda kararsızlık yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu çalışma, anne babaların çocuklarını yetiştirirken affedici olmalarının önemi ve gerekliliğini fark etmelerini sağlayabileceği için önemlidir. Ebeveyninin affediciliğini algılayan çocuk, zorluklar karşısında umutlu ve iyimser bir bakış açısı geliştirebilir. Affedicilik, umut ve iyimserlik kavramları her yaş döneminde farklı

algılanabilir. Özellikle ebeveyn affediciliğinin algılanmasında ergenlik dönemi ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışmanın ergenlerle yapılmış olması, ergenlik çağındaki çocukların soyut işlemler evresinde, kişilik ve kimlik gelişimleri açısından kritik bir dönemde olmasından dolayıdır. Okullarda yaşanan problemleri ergen davranışlarının önlenmesi amacıyla önleyici rehberlik kapsamında aileler ile görüşmelerde yararlanılabilecek bir kaynak olarak bu çalışmanın sonuçları uygulayıcılar açısından faydalı olacaktır.

Yurt içinde ve dışında affetme ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla beraber, algılanan ebeveyn affediciliğine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Alan yazında affetme kavramı olayı, kendini ve diğerlerini affetme olarak görülmektedir. Bu çalışma affetmenin başka bir boyutu olan “affediciliğin algılanması” ile ilgilidir. Bireyin önemli diğerleri tarafından affedildiğini düşünmesi ve hissetmesi, ruh sağlığı ve gelişimi üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynleri tarafından affedildiğini düşünen ergenlerin umut ve iyimserlik geliştirip geliştirmediklerinin araştırılması da bu çalışmanın başka bir önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu çalışma kapsamında geliştirilen *Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği*, konunun araştırılması, ölçülmesi ve pozitif psikoloji ile ilgili yapılacak başka çalışmalara katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada, ergenlerde algılanan ebeveyn affediciliğinin araştırılmasına kaynaklık eden ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilerde affetmeyi gerektirecek tutum ve davranışların olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- 1- Bu çalışma, ergenin ebeveyni tarafından ne kadar affedildiğine dair algısı ile sınırlıdır.
- 2- Bu araştırma, 13-18 yaş arasındaki ergenler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Pozitif Psikoloji: Daha mutlu, aktif ve anlamlı bir yaşam için insanın güçlü yönlerine ve olumlu karakter özelliklerine vurgu yapan psikoloji yaklaşımıdır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Affedicilik: Bireyin ilişkilerinde kendini inciten tarafa karşı, aynen karşılık verme ve yabancılaşma motivasyonu yerine uzlaşma motivasyonunun artmasını sağlayan özelliktir (McCullough, Worthington ve Rachal, 1997).

Umut: Kişinin hedeflerine ulaşabilmesi için yeni yol ve yöntemler üretmesi ve bu yol ve yöntemleri kullanmasına yönelik kendini motive edebilmesine ilişkin algılanan yeteneğidir (Snyder, 2002).

İyimserlik: Yaşamın güçlüklerine ve engellemelerine karşın iyi şeylerin olacağı yönünde inançlı bir tutum sergilemektir (Scheier ve Carver, 1992).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Pozitif Psikoloji

Pozitif psikoloji hareketi, insan davranışlarının hastalıklı ve olumsuz yönleri ile uğraşan psikoloji bilimine bir tepki olarak meydana çıkmıştır (Luthans, 2002a). Pozitif psikolojinin amacı, insan davranışlarında neyin yanlış olduğu değil, neyin doğru olduğu ile ilgilidir. Zayıflıklar yerine güçlü olan yönlere odaklanmak, incinmişlik yerine dayanıklılık, ruhsal patolojiler yerine daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam için çalışmaktır (Luthans, 2002b). Psikoloji alanının çeşitli ruhsal hastalıklarla uğraşmasının temel sebebi; II. Dünya Savaşı sonrasında, savaş gazilerinin yaşadıkları ruhsal hastalıklara yardımcı olmak, bu hastalıkların teşhisini koymak ve tedavisini yapmaktır. Böylece psikolojik yaklaşım ve uygulamaların temelinde, psikolojik kökenli hastalık sebeplerinin tespit edilmesi ve bu tarz problemleri olan bireyleri iyileştirme çabaları vardır (Kararımak ve Siviş, 2008).

Pozitif psikolojide sistematik olarak bireyi güçlü ve kıymetli yapacak değerlerin incelenmesi için üç farklı analiz düzeyi vardır. Luthans, (2002b), Seligman ve Csikszentmihalyi (2000)'nin görüşlerine katılarak bu analiz düzeylerini şöyle açıklamıştır: a) öznel seviye; iyilik hali, geçmişten şikayetçi olmamak, akış ve şu andan mutlu olma durumu, gelecek için umut ve iyimserlik vb. olumlu kişisel yaşantılar, b) Mikro, kişisel seviye; sevme sevilme, güzellik duygusu uyandıran şeyler, kararlılık, affetme, moral, umut ve iyimserlik gibi olumlu nitelikler, c) makro kategori ve kurumla ilgili seviye ise; insanların daha iyi düzeyde yurttaş olmasına dair çalışmalar, mesuliyet, fedakar olma, nazik olma, hoş karşılama ve iyi bir iş disiplini gibi motivasyonu arttıran erdemli yurttaşlık özellikleridir.

Güncel bir kuram olan, pozitif psikoloji konusunda çalışmalar gün geçtikçe artmakta ve öznel iyi oluş, affetme, umut, iyimserlik, psikolojik sağlamlık, olumsuzluklarla baş etme ve güçlü karakter özellikleri, özgüven, öz yeterlik gibi çeşitli kavramların çalışmalarda yer aldığı görülmektedir. Otantiklik, proaktivite, azim, minnettarlık, mütevazilik, duyarlılık gibi daha bir çok kavram araştırma konusu olmuştur (Kutunis ve Yıldız, 2014). Pozitif psikoloji narsist ve bencil bir yaklaşıma karşı durur ve bir kişinin iyilik halinin artmasıyla diğer kişi üzerindeki olumlu ve gelişimsel sürece odaklanır (Hefferon ve Boniwell, 2014).

2.1.1. Pozitif Genç Gelişimi

Pozitif genç gelişimi, güç temelli bir yaklaşımdır. Ekolojik ve gelişimsel sistem kuramlarına dayalı bir yaklaşım olup, medikal modele (hastalık, travma vb.) karşı olarak meydana çıkmıştır (Eccles ve Gootman, 2002). Gençliğin pozitif gelişimi için geliştirilmiş olan 5C modeli yeterlilik, özgüven, bağlılıklar, kişilik ve şefkat kavramlarını içerir (Lerner, Phelps, Forman ve Bowers, 2009). Pozitif genç gelişimi yaklaşımı, genç bireylerin başına gelebilecek ve onları etkileyebilecek gelişimsel güçlükler, beklenmeyen olumsuzluklar olabileceğini kabul ederken bu durumlara odaklanmak yerine güçlü yanlara odaklanma görüşünde olan bir yaklaşımdır. Pozitif genç gelişimi uygulamalarında, sorunlar oluşmadan öncesinde gençlerin desteklenmesi amaçlanmalıdır. Genç bireylerin gereksinimleriyle ilgili olumlu sonuçlar üzerinde durmak, olumsuz sonuçların azalmasını sağlayacağından, problemleri önleme çabasına katkıda bulunabilir. Gençlerin pozitif gelişimi konusunda ise en çok önemsenen kısım, olumlu nitelikler kapsamında değerlendirilen karakter özellikleridir. Genç yaştaki bireylerin sorunlarını azaltan ve gelişimlerini (akademik başarı, sağlıkla ilgili konular) iyileştiren öznel nitelikleri, sağlam kişilik özellikleri kapsamında değerlendirilmektedir (Steen, Kachorek ve Peterson, 2003'ten aktaran Kabakçı, 2013). Pozitif gençlik gelişimi kuramında genç bireylerin karakterlerindeki olumlu ve güçlü taraflara vurgu yapılmakta, bu niteliklerin gelişmesi desteklenerek sonraki gelişim döneminde yaşamlarında işlevsel olması hedeflenmektedir (Ekşi, Demirci, Kaya ve Ekşi, 2017). Genç bireylere olumlu katkıları olan karakter güçleri arasında affedicilik, umut ve iyimserlik de vardır.

Affedicilik ve merhamet, hatalı davranışlarda bulunanları affetmek, karşı tarafa bir şans daha tanımak ve intikam duyguları beslememek şeklindeki karakter gücü olabilir. Vicdanlı olmanın, merhamet duyguları taşımanın diğer bir şekli, affedicilik olarak görülebilir. Affediciliğe kuvvetli biçimde yatkın bireyler; incinme yaşantıları sonrasında çabucak üstesinden gelebilme, uzunca bir zaman kindar olmama, öç almayla uğraşmanın sorunların çözümünde başarılı olmayacağına dair inanç, inciten tarafla ilişkilerini düzenlemeye önem verme, karşı tarafa misilleme yapmama, kötülük yapan tarafla nasıl mücadele edeceğine dair vaktini harcamama gibi niteliklere sahiplerdir (Kabakçı, 2013).

Umut, iyimserlik ve gelecek yönelimli olma, geleceğe dair en güzel beklentilere sahip olmak, bu beklentilerin başarılı bir biçimde gerçekleşmesi için gayret sarf etmektir. Umutlu ve iyimser olmak, geleceğe dair düşünce, duygu ve motivasyonel bir hal içinde olmaktır. Düşünce bazında, gelecekte olması arzulanan olayların ve sonuçların istedik şekilde

olacağına inanma, bunun için gereken gayretleri göstereceğine güvenme ve amaçlı bir şekilde motive olabilme yeterliğiyle alakalı niteliklerdir. Kaybetmenin yüksek olasılıklı olduğu yarışlardan, oyunlardan kaçınma, negatif değerlendirmeye karşı karşıya kalındığında ise daha iyisini yapabilmek için çaba içinde olmak, krizi fırsata çevirme ve bardağın dolu tarafına bakma umutlu bir birey olmanın göze çarpan diğer nitelikleridir (Kabakçı, 2013).

2.1.2. Ergenlik

Pozitif gençlik gelişimi yaklaşımının odağında ergen bireyler vardır. Ergen, kelime olarak Batı'daki alan yazında "adolescent" kelimesine karşılık gelmektedir. Latince "adolescere" fiil kökünden gelmekte ve büyümek, olgunlaşmak manasında kullanılmaktadır. Bu kelime, yapısından dolayı bir durum değil, bir süreç belirtir. Ergenlik, bireyde gözlenebilen süratli ve sürekli bir gelişim dönemidir (Yavuzer, 2007). Bedensel olarak kilo artışı ve boy uzamasıyla beraber organların yapı ve görevlerinin olgunlaşması ile duygu durumundaki ani dalgalanmaların görüldüğü; çevresel etmenlerden kolayca etkilenme, toplumda bir kimlik sahibi olmak için gösterilen gayretlerin olduğu kişilik oluşumu için önemli bir evredir (Avcı, 2006).

Psikoanalitik yaklaşıma göre gelişim dönemleri oral dönem bebeğin bir ve bir buçuk yaşına kadar olan sürecini, anal dönem bir buçuk yaşından ve üç yaşına kadar olan sürecini, fallik dönem üç yaş civarını ve latent dönem beş altı yaştan on iki yaşına kadar olan sürecini yansıtır (Kulaksızoglu, 1998). Gelişim dönemlerinden olan genital dönem ergenlik dönemi olarak bilinir ve 11-13 yaşlarında başlayıp, genç yetişkinliğe kadar devam eder. Çocukluktan çıkıp, bedensel olarak olgunluğa erişen gencin bazı hormonlarının harekete geçmesiyle cinsel dürtüler güçlü şekilde kendini gösterir ve daha evvelki gelişim dönemlerinde yaşanan çatışmalar tekrar başlar (Gençtan, 1995). Ergen bireyler, bu dönemde karşı cinse olan arkadaşlıklara daha meyillidirler. Ergenler fiziksel ve bilişsel olarak kendileriyle yakından ilgilenirler. Dış görünüşlerini ve başkalarının gözündeki imajlarını önemserler. Eleştirilere kapalı, savunmacı ve narsist bir eğilim gösterebilirler. Savunma mekanizmaları bu süreçte artabilir. Ergen, süreç içinde aşamalı olarak özerkleşerek benlik duygusunu düzenler ve özsaygısını artırıp, kimliğini oluşturmuş olur (Dacey ve Kenny 1994). Eric Ericson Freud'un gelişim kuramını "psikososyal dönemler" olarak tanımlayıp, bu döneme "Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası" adını vermiştir. Erikson'un kuramı, insanın gelişim dönemlerinden geçerken birçok dönüm noktalarına ve krizlere maruz kaldığıyla ilgilenir (Yazgan, Bilgin ve

Atıcı, 2007). Ergenlik bu evreler arasındaki en çalkantılı dönem olarak görülür.”Ben kimim?” sorusunun merkezde olduğu bu dönemde ergen, belirgin bir kimlik kazanmaya çalışmaktadır.

2.2. Affetme ve Algılanan Affetme

Çağlar boyunca felsefi ve dini bir kavram olarak düşünülen affetme kavramı, yakın zamanlardaki pozitif psikoloji hareketiyle psikoloji biliminin incelemek istediği konular arasında görülmektedir. North'un (1987) içsel affedicilik tanımına göre insanın kendini inciten olgu, olay ve kişilere karşı haklı olarak hissettiği olumsuz duygu ve yargılardan sevgi ve şefkatle kurtulabilmesidir. McCullough ve diğ. (2000) toplum psikolojisi bağlamında affedicilik kavramını, affeden bireyin insanlar arası motivasyonu sosyal olarak olumlu yönde değişim göstererek yardımsever ve hoşgörülü olmaya doğru ilerlemek, olarak açıklamışlardır. Diğer bir tanımda affedicilik, insanlar arası ilişkilerde bireyin kendisini zarara uğratan kişiye karşı aynı karşılığı vermeye kalkışıp, yabancılaşma yerine uzlaşmaya doğru giden bir yolu benimsemesidir (McCullough, Worthington ve Rachal, 1997). Affetme her ne kadar ahlaki olarak övülen bir kavram olsa da, affetmede gönüllülük esastır. Bireyin kendisine zararı olan diğerini affetmek gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bireyin affetmeyi reddetmesi bir kabahat olarak görülmez; affetme davranışında bulunması takdir edilir (Enright and The HumanDevelopment Study Group, 1994). Affetme, özür lülük ve haklılık gibi gerçek manada suç teşkil etmeyen durumlar için değil; karşı tarafın verdiği zarardan sorumlu olduğuna dair kanıtlar varken mümkün olur (Fincham, 2000). Younger ve diğ. (2004) olayların da insanlar gibi affedilebileceğini vurgularken; Murphy ve Hampton (1988), affetmenin yalnızca kişiler arasında olduğunu, cansız varlıkların ve olayların affedilemeyeceğini vurgular. Enright ve İnsan Gelişimi Çalışma Grubu'na (1996) göre üç tür affetme vardır. Kendini affetme, diğerlerini affetme ve affedilmedir.

Alan yazında kendini affetme, bireyin yaptığı yanlış kabul etmesiyle beraber, kendine karşı, merhamet ve sevgi geliştirirken kendine kızmaktan vazgeçmek istemesi, şeklinde tanımlanmışlardır. Taysi'ye (2007) göre, işlediği suçtan dolayı kendini affeden birey ile inciten kişiyi affeden bireyin içinde bulunduğu durum birbirinden farklıdır. Kendini affetmede yapılan yanlış, düşünce-davranış-duygu boyutundayken, insanlar arası affetmede yalnızca davranış olarak görülmektedir. Empatik yaklaşımı olan bireyler kendilerini affetmede zorlanırken, başkalarını kolayca affederler. Öç alma, kendini affetmede bireyin kendine yönelikken, bireyler arası affetmede zarar verene yöneliktir. Bireylerarası affedicilikte, uzlaş şart değildir fakat kendini affetmede bireyin kendisiyle uzlaşması şarttır. Bireyin egosuyla uzlaş içinde olması geleceğe yönelik değişim için çaba sarf edeceğinin de ön koşuludur.

Narsistik kibre dayanan affetme ise iki kişinin hayatını yeniden inşa etmede pek fazla değer taşımamaktadır (Kernberg, 1995). Hakiki affetme, olgun bir ahlak bilinci, kendi ve başkaları hakkındaki hayal kırıklıklarıyla ortaya çıkan acının kabulü, yeniden güven kazanma olasılığı ve onun ötesinde yeniden sevmeye ve sevilme ihtimalini ifade eder. Karşı tarafla yaşanan olası çatışmalara rağmen ilişkilerin devam edebilmesi affetme davranışıyla mümkün olabilir.

Algılanan affetme, karşı tarafın affediciliğini bireyin ne kadar hissettiği ile ilgilidir. Algılanan ebeveyn affediciliği, çocuğun ebeveyni ile ilişkisinin boyutuna göre ortaya çıkabilecek muhtemel çatışmalarda ebeveyninin kendisini ne derece affettiğine ilişkin duygu ve düşünceleridir. Algılanan ebeveyn affediciliğinde çocuğun ebeveyniyle yaşadığı çatışma sonrasında, olumsuz duygular yerine sevgi ve şefkat duyguları hissederek affedildiğinin farkına varması söz konusudur. Kültürden kültüre değişmekle beraber çoğunlukla anne-baba çocuk ilişkisinde çocuğun hatalı davranışları karşısında ebeveynin aynen karşılık vermemesi söz konusudur. Enright, Gassin ve Wu (1992), affediciliğin özünde sevginin olduğu ve bir erdem olarak aynen karşılıklılık gerektirmediği görüşündedirler. Algılanan ebeveyn affediciliğinde, anne-baba affediciliğini davranışlarına yansıtmasa bile çocuk mazur görüldüğünü hissedebilir. Bu çalışmada algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik değişkenleriyle ele alınmıştır.

2.2.1. Terapötik Süreçte Affedicilik

Enright ve İnsan Gelişimi Çalışma Grubu (1991), affetmeyi bireyler arası affetmede süreç modeli olarak incelemiş ve bu modeli terapötik süreçlerde kullanmışlardır. Enright, danışmanların, danışanlarının hak etmedikleri incinmişliklerine karşı gelişmiş olan nefret ve öç alma duygularından kurtularak yaşam kalitelerini arttırmaları için, terapötik affetme sürecine yönelik bir model sunmuştur. Affedicilik odaklı terapötik süreç, değişik psikolojik danışma yöntemleriyle bütünleştirilebilir. Bu model, haksızlığa uğradığını düşünen ve hisseden kişilerin iyileşme süreci için sıklıkla kullanılan bir model değildir. Bireyin öncelikle affedicilik hakkında bilgi sahibi olması; daha sonra ise incindiği kişi veya olumsuz duygularıyla yüzleşmesi gerekir. Affetme süreci dört aşamalıdır (Enright ve Fitzgibbons, 2015):

- 1- Meydana/açığa çıkarma aşaması: Danışanın uğradığı adaletsizlik karşısında hissettiği duygularının bilincine varması ve bu duyguların yaşamına olan etkilerinin değerlendirmesini yapması.

- 2- Karar verme aşaması: Danışan, affediciliğin doğasına uygun olarak kendi hür iradesiyle haksızlığı gerçekleştiren tarafı affetmeye karar vermesi.
- 3- Çalışma aşaması: Danışan, inciten tarafı anlamaya çalışması. Her insanın hata yapabilme ihtimalinin olduğunu düşünerek bakış açısını değiştirmesi.
- 4- Derinleşme aşaması: Danışan, bilincine vardığı kendi duyguları ve inciten tarafın duygularına yönelik farkındalığını arttırıp, farklı bir bilişle duruma daha ayrıntılı bakması.

Kişinin affedebilmesi için ilk önce bu duruma hazırlanması ve bilişsel yöntemlerle düşünmesinin sağlanması gerekir. Öfke oluşturan duyguların zaman içinde azalmasıyla duygusal anlamda affetme süreci zahmetsiz hale gelebilir. Danışan bu aşamalardan sonra hayata karşı yeni anlamlar yükleyip, toplumsal ilişkileri yeniden düzenleyebilir. Danışan, affetme sürecinde günlük tutarak, düşüncelerinin ve duygularının değişimini bizzat kendisi gözlemleyebilir (Aydın, 2016). Aydın (2016), yaptığı çalışmada madde bağımlılığı olanlar, duygusal istismara uğramış olanlar kalp ve kanser gibi hastalıkları olanlarla yapılmış çalışmaları göstererek, affedici odaklı terapinin etkililiğine vurgu yapmıştır.

2.2.2. Affetme ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Affetme konusu ile ilgili yapılan araştırmalara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Affetme kavramı araştırmacılar tarafından merak konusu olmakta ve birçok değişkenle olan ilişkisi ve çeşitli yönleri araştırılmaktadır. Bu çalışmanın konu kapsamına ilişkin bazı araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Öneri (2018) yaptığı çalışmada lise son sınıfa devam eden öğrencilerin intikam alma isteklerinin yüksek olduğu, aynı zamanda affetme arzularının da güçlü olduğu ve bu yönde suçluluk duygularında da artış olduğu gözlenmiştir. Kız öğrencilerin intikam duygusu, erkek öğrencilerden daha düşük düzeyde olmakla beraber; erkeklere göre affedicilikleri ve suçluluk duyguları daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Aynı şekilde ebeveyninden ayrı ya da tek başına yaşayan öğrencilerin öç alma istekleri yüksek düzeydedir. Kozan, Kesici ve Baloğlu (2017) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin affedicilikleri ile duyguları yönetme becerileri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Bugay ve Demir (2012), üniversite öğrencileriyle yaptıkları deneysel çalışmada kendilerini ve diğerlerini affetmeyi geliştirebilecek özellikte oluşturulmuş olan grupla psikolojik danışma programının etkili olup olmadığını incelemişlerdir. Affetmeyi Geliştirme Programı'nın affediciliği olumlu düzeyde geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Asıcı ve Uygur (2017)

yaptıkları araştırma sonucuna göre, üniversite öğrencilerinin duygusal özyeterlik ve affetme seviyeleri arttıkça, algıladıkları stres seviyelerinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Çapan ve Arıcıoğlu'nun (2014) çalışmasında öğrencilerin psikolojik sağlamlığının affedicilik değişkenleri (kendine, diğerlerine ve duruma yönelik affedicilik) ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve psikolojik sağlamlığın, affediciliğin alt boyutları tarafından yordandığı görülmüştür. Taysi (2007), evli kadın ve erkek bireylerle yaptığı çalışmada eş tarafından verilen zararı evli olan kadınlar, evli olan erkeklerden daha fazla incitici bulmaktadır. Cinsiyetler arasında yüklenme ve evlilik uyumu konusunda ise bir farklılığın olmadığı ve affediciliğin zararın şiddetine göre zorlaştığı görülmüştür. Diğer bir çalışmada affedememe durumunun bedensel sağlığı olumsuz etkileyen bir etken olduğunu ileri sürülmüştür (Berry ve Worthington, 2001). Maltby, Day, ve Barber (2005), affetme ile mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İnciten tarafa pozitif davranışlar sergileyen ve olumlu duygu durumunda olan bireylerin mutluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.3. Umut

Pozitif psikoloji hareketinin 1960'lı yıllarda doğuşuyla beraber umut kavramı, araştırmacıların çalışmak istedikleri konular arasına girmiştir. Yaklaşık on yıl sonra 1970'lerde araştırmacılar, sağlık alanlarından hemşirelik ve psikoloji gibi birçok alanda umut konusu ile ilgili çeşitli yaklaşımlar ortaya atmışlardır (Snyder, 2000). Umut, güncelliğini yitirmeden çalışmalara konu olmaya devam etmektedir.

Umut kavramı, kişinin hedeflerine varabilmek için çeşitli yöntemler yaratabilme potansiyelini idrak etmesi ve bireyin bu yöntemleri uygulamaya yönelik motivasyonu şeklinde tanımlanabilir (Snyder, 2002). Jerome Frank (1968) yaptığı detaylı araştırmalar sonucu umut konusunu, iyi olmaya yönelik his veren ve bireyi motivasyona geçiren güdüleyici nitelik olarak tanımlamıştır (Frank, 1968'den aktaran Akman ve Korkut, 1993). Erikson'a (1982) göre umut, psiko sosyal gelişime ilişkin motivasyonel bir kuvvettir. Hayatın ilk çocukluk dönemleri temel güvene karşı güvensizlik evresinde, bir ego özelliği olarak gelişim gösterir. Hall ve Lindzey (1985) bebeklerde erdem duygusunun umut ile beraber meydana çıktığı görüşündedir.

Frankl'ın (2014), İkinci Dünya Savaşı sırasında tanık olduğu durumlardan bir tanesi de esirlerin tutulduğu toplama kampında tutukluların bekledikleri özgürlüğün gelmemesinin ardından, ağır hayal kırıklığı sonucu ölmeleridir. Frankl'a (2014) göre, ruhsal durum ile bedenin savunma sistemi arasında yakın bir ilişki vardır. Cesaret ve umudunu aniden yitiren

mahkumlar hastalanıp, hayatlarını yitirmişlerdir. En güç yaşam şartlarında bile hayatta kalabilme ve içsel güçlerini yeniden kazanabilme yaşama dair bir anlam ve gelecek için bir amaç arayışında olmaya bağlıdır. Seligman'a (2007) göre, en olumsuz olaylar karşısında dahi umut ve iyimserlik, güçlüklerin üstesinden gelmeyi kolaylaştırır. Yapılan işin kalitesini yükseltip, bedensel sağlığa katkıda bulunur.

Araştırmalara göre, çocuk ve ergenlerde yüksek umut düzeyinin zihinsel ve fiziksel sağlık ve kişilerarası ilişkilere olumlu şekilde katkı sağladığı yönündedir (Marques ve Lopez, 2014'den aktaran Karababa, 2018). Bu katkıyla beraber umut, olumsuz yaşantıların kişide gerçekleşme ihtimali olan psikolojik ve fiziksel sonuçlarının etkisini minimuma indirme ve ortadan kaldırma rolünü üstlenerek diğer bir deyişle önleyici/tampon görevini görebilmektedir (Karababa, 2018). Snyder ve diğ. (1997) umut ile toplumsal destek arasındaki ilişkiye dikkat çekmiş ve umut seviyesi iyi derecede olan çocukların kendileri için değerli bireylerin inançlarını özümstediklerini, hedeflerine varırken toplumsal ilişkilere odaklandıklarını vurgulamışlardır.

2.3.1. Charles Richard Snyder' a Göre Umut Modeli

Snyder'ın umut modeli bilişsel ve duyuşsal ilkeleri içermekle beraber, daha önce bu konuda çalışma yapan araştırmacıların umut kavramı hakkındaki fikirlerinin de harmanlanmasıyla günümüzde onaylanan ve yararlanan umut modeli oluşmuştur (Tarhan, 2012). Snyder'ın (1995), modeli hakkındaki görüşü, insanın amaç yönelimli olduğu, amaçlarına varmak için çeşitli yollar hakkında seçim yapabileceği ve eyleyici düşüncelerle zihinsel bir analiz oluşturacağı yönündedir. Umutlu olma hali, durumsal veya insanın kişilik özelliği ile ilgili olabilir.

Snyder'a (2000) göre, bireyin kendi belirlediği amaçlarına varabilmek için zihninden geçen olumlu olumsuz düşünceleri hemen peşinden gelen duygularına etki yapar. Bu durumda olumlu duyguların oluşması için hedeflenen amaçların başarılı bir şekilde elde edilmiş olması ve bu amaçlarını gerçekleştirirken önüne çıkan engellerin üstesinden gelinmiş olması gerekir. Umut, amaçların başarıyla elde edilmesi halinde olumlu duyguların ortaya çıkması ve amaçlara ulaşma yolunda engelleri etkin bir şekilde aştığı durumların yansımasıdır (Snyder ve diğ., 2002b). Birey, amacına varmak için elverişli yöntemler bulabilmede maharetini ve bu hedefleri için gerekli olan motive olma potansiyelini devamlı değerlendirme eğiliminde bulunur (Snyder, 2002; Snyder ve diğ., 2002a).

Bilişsel motivasyonel bir sistem olarak tanımlanan umut sistemi üç boyuttan oluşur. İlk olarak kişinin kıymet verdiği amaçlarının olması; daha sonra bu amaçlara varabilmek için stratejik düşünebilme potansiyeli, üçüncü olarak da takip etme sürecinde bu stratejileri uygulamak için harekete geçme, olarak sıralanabilir (Snyder ve diğ. 2002a). Snyder'ın umut modelinde, bireyin hedeflerine varması hususunda başarı ya da başarısızlıkla ilgili düşünceleri, peşinden oluşan duygularına etki eder (Snyder ve diğ., 2002a). Amaçlara ulaşmada başarılı olunmuşsa; çıkan engelleri aşılabildiği için olumlu duygular eğer başarısız olunmuşsa amaca ulaşamamanın verdiği olumsuz duygular doğar. Bundan sonraki süreç olumsuz duygu ve düşüncelerden etkilenip, düşük eyleyciliğe sebep olur (Snyder, 2002). Umut seviyesi yüksek olan kişiler, amaca ulaşmada yollar seçebilme konusunda üst düzey düşünme ve eyleyici düşüncelerinde yeterlilik algısıyla, başaracağına ilişkin pozitif bir tutum oluştururken; umut seviyesi düşük olan kişilerde ise amaca ulaşmada yollar seçebilme konusunda üst düzey düşünememe ve eyleyici düşüncelerindeki zayıflık nedeniyle başarısızlığa odaklanma yönünde negatif yönde bir tutum oluştururlar (Snyder, 1995). Kişideki eyleycilik düşüncesi, engelleyici durumlar karşısında alternatif yollar üretebilmek için lazım olan harekete geçme durumunu oluşturur (Snyder, 2002). Snyder ve arkadaşları, bireylerin başarıya ulaşmada, amaca götüren enerji ve yol üzerinde özellikle durmuşlardır (Snyder ve diğ., 1991). Umut, çalışma hayatında çalışanların bir işi yapmaya başlarken motivesini çoğaltan ve performansını artıran bir özelliktir (Luthans ve Jensen, 2005).

2.3.2. Umut İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Umut kavramı, araştırmacıların ilgisini çekmiş ve birçok çalışmaya konu olmuştur. Alan yazında bu konunun daha çok yetişkin bağlamında ele alındığı görülmektedir. Umudun gelişimi, öznel iyi oluş seviyesiyle ilişkisi ve ergen bireyler ile ilgili çalışmalar sınırlıdır (Padilla-Walker ve diğ., 2011; Parker ve diğ., 2015).

Çankaya ve Meydan (2018), mutluluk ve umut değişkenlerini inceledikleri araştırma sonucuna göre umut değişkeni, ergenlerin mutluluk düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısıdır ve ergenlerin mutluluk düzeyleri, anne ve baba eğitim durumu ve cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Tarhan ve Bacanlı (2016) umut kavramının değişik yaş gruplarındaki bireylere göre tanımının nasıl olduğu; umudun doğum sırası, aile geliri, cinsiyet, kişilik özellikleri, özyeterlik ve algılanan sosyal destek değişkenlerinden nasıl etkilendiği ile ilgili düşünceleri tespit etmek amacıyla yaptıkları nitel araştırmada, öğrenciler umudun tanımını yaparken, buldukları gelişim döneminin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal

özelliklerini ve yaşadıkları çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının etkilerini düşüncelerine yansıtmışlardır. Öğrenciler umudu, geleceğe yönelik amaçlılık ve gayret göstermeyle ilgili kavramlarla tanımlamışlardır. Kemer ve Atik (2005) tarafından yapılan araştırmaya göre, lise öğrencilerinin umut seviyeleri ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin derecesi ve hayatlarını devam ettirdikleri bölgenin niteliğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Özmen ve diğ. (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre kentlerde yaşayan ergen öğrenciler geleceğe umutlu bakarken, umutsuz olan grubun da az sayıda olmadığını ve sosyoekonomik olarak düşük düzeyde olan ailelerin çocuklarının umut düzeyinin de düşük olduğu görülmüştür. Barnum ve diğ. (1998), iyi derecede umut seviyesi kazanmanın toplumsal yeterlik ile pozitif ilişkisinin olduğunu; Marques, Lopez ve Mitchell, (2013), Marques, Pais-Ribeiro ve Lopez, (2011) Valle, Huebner ve Suldo, (2004) iyi derecede umut seviyesi kazanımının genel yaşam doyumu ile pozitif ilişkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

2.4. İyimserlik

İyimserlik, bir mizaç özelliği olarak, iyilik halinin oluşmasına yönelik harekete geçme ve başa çıkma davranışıdır (Harju ve Bolen, 1998). Seligman (2007) iyimserliği, hayattaki negatif sonuçlar için öznel ve durağan yüklemelerden çok dış faktörlere bağlı, eylemsel ve o anki durumlara atfedilen yüklemeler, olarak açıklar. Seligman, kendisi tarafından geliştirilen iyimserlik kuramına, öğrenilmiş çaresizlik ile ilgili deneyler yaparak ulaşabilmiştir. Köpeklerin kaçamayacakları, korunamayacakları bir platformda yapılan deneyde köpeklere devamlı fakat kısa aralıklarla yüksek zil sesi ve elektrik şoku verilmiştir. Sonraki aşamada köpekler kısa bir bölmeyle ayrılmış olan alana konularak elektrik şokuna verdikleri tepkiyi sese karşı da verip veremeyeceği, diğer bir deyişle kaçmak için önlerindeki engeli geçip geçemeyecekleri gözlenmiştir. Köpekler şoktan kaçmamış yere yatıp inleme şeklinde tepki göstermiştir. Bu deneyle Seligman, çaresizliğin öğrenme yoluyla olduğu ve köpeklere bu deneyle çaresizliğin öğretildiği sonucuna ulaşmıştır (Seligman, 2011).

Seligman'nın (2007), çaresizlik tanımı, bireylerin yapmayı seçtiği şeylerin hiçbirinin olanlara etki etmediği durumdur. İnsanın doğumunun ilk yılları ile hayatının son yılları arasındaki uzunca dönemde çaresizlik halinden sıyrılıp, denetimi eline aldığı bir evredir. Özdenetim, bireyin kendi kendisini kontrol edip, yolunda gitmeyen şeyleri kendi iradesiyle değiştirme potansiyelidir. İnsanın eylemleri, hayatın nasıl devam ettiğini, toplumsal ilişkilerin nasıl olduğunu seçim yapma konusundaki serbestliği bütün yönleriyle kapsar. Düşünceler,

sadece olaylara verilen tepkiler olmamakla beraber bireyi yönlendirme gücüne de sahiptir (Seligman, 2007).

Seligman ve Csikszentmihayli'e (2000) göre iyimserlik, psikolojik ve fizyolojik olarak sağlıklı olmanın anahtarıdır. Yaşadığımız çağda insan, stresi yoğun bir şekilde yaşamakta, mutsuz olmakta ve yaşamdan doyum alamamaktadır. Depresyon gibi ruhsal hastalıklar hızlı bir şekilde çoğalmaktadır. Buna sebep olan durumlar; insanların kendini maddi gücü daha iyi olanlarla kıyaslaması, maneviyatın geride kalıp, maddiyatın ön plana çıkması ve ne kadar çok zenginliğe ulaşılmış olsa da yeterli algılayamamak ve tatmin olamayıp daha çoğunu istemek, şeklindedir. Zamanın neredeyse tamamı maddi olarak güçlü olmak ve zengin yaşamak için harcanmakta, yaşam doyumunu için gereklilik olan dostluk, sevgi, aşk, okuma yapma gibi konulara zaman kalmamaktadır. Ona göre, psikologların hedefi insanların kendi seçeneklerini bulmalarına yardım etmek olmalıdır. İyimserlik, pozitif bakış açısı geliştirilen seçenekler arasındadır.

İyimser kişiler karşılaştıkları güçlüklerin bir şekilde olumlu olarak sonuca ulaşacağına dair inanç taşırlar ve süreç içinde pozitif duygular oluştururlar. Bu şekilde iyimser insanlar, kolayca mutlu olup, zorluklarla baş etmeye çalışırlar. Kötümserlerde ise karşılaşılan güçlüklerin olumsuz bir biçimde biteceğine dair taşıdıkları inanç, daha kompleks ve istenmeyen duygularla uğraşmaya iter. Bundan dolayı iyimserlik, amaçlara ulaşmada, yaşama adapte olmada, hastalıklarla mücadele etmede işe yarar bir yoldur (Scheier ve Carver, 2003).

Alan yazında iyimserlik kavramının türlerinin olduğu görülmüştür. İyimserlik kavramının türleri: Bireye özgü iyimserlik ve durumsal iyimserlik olarak tanımlanan iyimserlik kavramlarından durumsal iyimserlik kavramında ise devamlı bir iyimserlik beklentisi yerine, bazı özel durumlarda olumlu, iyi şeylerin oluşabileceğine yönelik bir beklenti vardır (Eryılmaz ve Atak, 2011). Scheier ve Carver (1992) tarafından bireye özgü olan iyimserlik kavramında ise bir kişilik niteliği olarak değerlendirilir. Karşılaşılan olay ve şartlara bağlı olmayan devamlı ve kararlı şekilde bireyin hayatında negatif sonuçları beklemekten çok pozitif sonuçlara odaklanma ve olumlu durumlarla karşılaşacağına dair inancına yönelik bir beklentide olmak, şeklinde yorumlanabilir (Segertom ve diğ. 1998'den aktaran Türküm, 1999).

2.4.1. İyimserlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Alan yazında iyimserlik ile ilgili oldukça fazla çalışma mevcuttur. Araştırma konusu kapsamında iyimserlik ile ilgili çalışmalar araştırmanın problem durumuna bağlı kalınarak,

belirli bir sistematik içerisinde ele alınmıştır. Araştırmacılar iyimserliği farklı değişkenlerle incelemişlerdir.

Scheier ve Carver (1992) bir kriz halinde iyimser ve kötümserlerin ileriye dönük öngörülerindeki kişisel farklılıkları, çalışmışlardır. Sonuç olarak iyimserlik ve stres birbiriyle ilişkili olduğu yönündedir. İyimserlikle aktif olarak üstesinden gelme ve krizler olmadan önce plan yapma kategorileri bağlantılıdır. İyimserlik kabul etmeme ve geri çekilme gibi üstesinden gelme yollarıyla olumsuz korelasyon göstermektedir Bununla beraber iyimserlik ve mizah da ilişkili bulunmuştur. Folkman ve Lazarus, (1980) tarafından geliştirilen “Stresle Başa Çıkma Yolları Envanteri”, Şahin ve Durak (1995) tarafından üniversite öğrencileri için yeniden uyarlanmış ve “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” adıyla geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Şahin (2015) tarafından mutluluk, iyimserlik ve özgecilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Üniversite öğrencileriyle yapılan araştırma sonucuna göre, mutluluk ile iyimserlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalık (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre ilköğretim öğrencilerinin öğretim gördüğü okul tipi ve cinsiyet değişkenleri ile iyimserlik puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin iyimserlik düzeyleri ile öğretim gördükleri sınıflar bakımından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Okul algısı ölçeğinin alt boyutlarından öğrencilerin aldıkları puanlar ile iyimserlik düzeyleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Sapmaz ve Doğan (2012) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre iyimserlik, mutluluk ve yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkilidir. Gençoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada, duygulara yönelik farkındalık oluşturan eğitimin, genç yetişkinlerin iyimserlik düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Duygu odaklı terapi yaklaşımı doğrultusunda hazırlanan duygusal farkındalık eğitim programı, katılımcıların iyimserlik düzeyinin artmasını sağlamıştır. Gençoğlu ve diğ. (2014) kız ve erkek öğrencilerle yapmış oldukları çalışmada cinsiyete göre iyimserlik düzeylerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Eryılmaz ve Atak (2011) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada ergen öznel iyi oluşun iyimserlik eğilimi ile yüksek derecede olumlu ve özsaygı ile orta derecede olumlu ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kalafatoğlu (2017), yaptığı çalışmada sekizinci sınıf öğrencilerinin iyimserlik düzeylerine göre demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutum puanları arasında farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre öğrencilerin iyimserlik dereceleri arasında farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim durumuna, kardeş sayısına ve algılanan sosyoekonomik duruma göre öğrencilerin iyimserlik düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

2.5. Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuğa Etkileri

Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik gibi kavramlar anne baba tutumları, çocuğun bağlanma stili, yetiştiriliş şekli ve ebeveyn kabul-red kuramlarıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Psikoloji bilimi özgür bir bilim dalı olduğundan beri, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkileri, incelenen ana konulardan biri olmuştur (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). Son 50 yılda anne baba tutum, davranış ve uygulamalarının çocukları nasıl etkilediğine dair birçok araştırma dikkat çekmektedir. Genellikle toplulukçu toplumlarda anne-babalar çocuklarını kendilerinin devamı olarak görür; soylarını sürdüreceğ çocuklarına kendilerinde olan birçok özelliği yansıtır. Sosyalizasyon olarak adlandırılan bu aktarım süreci çocuğun içinde yaşadığı aileye, topluma kültürel uyum sağlaması için edinmesi gereken temel tutum ve davranışlar olarak; çocuk büyütme yöntemleri, eğitimsel durumlar, disiplin gibi yollarla çocuğa taşınması veya kazandırılması şeklinde tanımlanabilir (Darling and Steinberg, 1993; Macoby and Martin, 1983'ten aktaran Sümer, Aktürk ve Helvacı 2010).

Anne babanın eğitimi, yaşı, sosyoekonomik durumu, sosyal ve kültürel şartları, anne babaların ebeveynliğe duyuşsal, bilişsel ve toplumsal açılardan hazır bulunuşluluğu, ebeveynlik öncesi eşlerin ilişki kalitesi, çocuk dünyaya geldikten sonra ana-baba rollerinde eşlerin birbirine destek verme durumu, ebeveynlik hakkındaki bilişsel şemaları ve evlilik hayatlarındaki tatmin düzeyleri, ebeveynin tutumlarını etkileyen faktörler arasında gösterilebilir (Yıldız, 2004). Anne baba tutumları, içinde yaşanılan toplumun yapısından, özelliklerinden ve kültüründen etkilenir (Gonzalez ve diğ., 2001). Genel anlamda tanımlanan ebeveyn tutumları şunlardır:

Otoriter Ebeveyn Tutumunda, anne-babalar çocuklarına cezalar vererek katı kurallar uygular ve çocuğun davranışlarına yönelik denetimleri fazladır. Böyle bir tutuma sahip ailelerde büyüyen çocuklar cesaretsiz, otoriteye boyun eğen, kendinden beklenenden daha fazlasını yapmaya çalışan, otorite çekildiğinde isyankâr, güçsüzleri ezmeye meyilli şahıslar olabilirler (Yıldız, 2004). *Dengesiz ve Kararsız Ebeveyn Tutumunda*, ebeveynin verdiği kararlar birbiriyle tutarlı değildir. Ebeveyn bazı zamanlar izin verici, rahat bırakan, bazı zamanlar engelleyici, diktatör ve ceza yönelimli bir tutumdadır. Bu tutumla büyümüş olan çocuk durumlara, olaylara uyum sağlayamaz (Aydoğdu, ve Dilekmen, 2016).

Serbest Ebeveyn Tutumunda, ebeveyn, çocuğunun gerek yanlış gerek doğru hiçbir davranışına karışmaz, yaptığı hatalara tepki vermez (Aydın, 2002). Çocuk merkezde ve ön plandadır. Çocuk her istediğinin olmasına alışkındır bu yüzden istekleri karşılanmadığında

hayal kırıklığı yaşar. *İlgisiz, Kayıtsız ve İzin Verici Anne Baba Tutumunda*, ebeveynler çocuklarına fazlaca ihmalkâr davranır, onların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik duyarsızdır (Kaya ve diğ., 2012). Bu tutumlarda ebeveynlerin çocuğun davranışlarına sınırlama getirme, çocuklarını kontrol etme konularında zaafiyetleri vardır (Sak ve diğ., 2015). Çocuk istediği gibi rahat, keyfine göre hareket eder. Ebeveyn tarafından herhangi bir kural konulmamış çocuk kendini boşlukta ve güvensiz hisseder. Bu tutumlarla karşılaşan çocuk kendini dışlanmış hisseder, genellikle kendi başınadır ve yalnızlık çeker.

Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumunda, ebeveynler yaşamlarında yapmak isteyip yapamadıkları, içlerinde ukde kalmış olan şeyleri çocuklarının yapmasını arzu ederler (Yamanoğlu, 2009). Bu tutumdaki ebeveynler, çocuğun yapamayacağı, potansiyelinin üstünde amaçlara varmalarını sert bir şekilde isterler. Çocuk üzerinde baskı ve stres vardır. Ebeveyninin istediği şeyleri mükemmel bir şekilde yerine getirmek durumundadır. Bekleneni karşılayamadığı zaman kendini yetersiz görüp, aşağılık duygusuna kapılabilir. *Koruyucu Anne Baba Tutumunda*, çocuğa olması gerekenden fazla denetim uygulayıp, çok fazla ihtimam gösterilen çocukların ebeveyninin tutumudur. Anne baba çocuğun üstüne titrer ve onun yapması gereken sorumlulukları üstlenir. Bu ebeveyn tutumundaki çocuklar sorunlarını kendisinin yerine birilerinin çözmesine alışkın, kendi kararlarını almakta sorun yaşayan, amaçlarına ulaşmak için her zaman birilerinden destek alan çocuklardır (Alisinanoğlu, 2003).

Demokratik Anne Baba Tutumunda, bağımsız bir birey olarak kabul gören çocuğun düşünce, duygu ve davranışlarına değer verilir. Çocukla ilgili kararlarda çocuğun fikirlerine başvurulur. Çocuğun duygularına ve düşüncelerine değer verilir. Bu çocuklar girişimci, düşüncelerini korkmadan ifade edebilen, eleştirel düşünebilen, yaratıcı, problem çözme becerisi kazanmış, benlik algısı yüksek bireyler olurlar (Pekşen ve Akça, 2012).

Baumrind (1966) tarafından ortaya konulan "otoriter", "açıklayıcı/otoriter" ve "izin verici" olarak isimlendirilen, üç stil büyük ölçüde kabul edilmiştir. Sonraki zamanlarda Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in stilinden hareketle bir stil daha ekledi. Anne babaların çocuk yetiştirme tarzlarını "talepkârlık" ve "duyarlılık" olarak isimlendirdikleri model iki boyutludur ve dört stil şeklindedir. Bu stiller, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri bakımından talepkârlık duyarlılık boyutunun her ikisinde de yüksek ise "açıklayıcı/otoriter"; düşük ise "izin verici/ ihmalkâr"; talepkârlık boyutunda yüksek, duyarlılık boyutunda düşük ise "otoriter"; talepkârlık boyutunda düşük, duyarlılık boyutunda yüksek ise "izin verici/şımartan" stilleri olan ebeveynler şeklinde betimlenmiştir. Bu stillerle ilgili özellikler kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

Açıklayıcı/otoriter ebeveynler, çocuklarını kısıtlayıcı/yasaklayıcı olmadan kontrol ederken, çocuklarının bir birey olduğunu da onaylar, çocuğunu sever, ilgisini esirgemez ve çocuklarının kendilik kavramın gelişmesi için emek verir. Ebeveyn çocuk ilişkileri tek yönlü olmayıp, karşılıklıdır. İlişkilerin merkezinde çocuk vardır. Otoriter anne babalar ise talepkârdır ama tepkisel olmamakla beraber, çocuklarından gelişim talep ederler; bu ebeveynler çocuklarının davranışlarını denetlerler. Ebeveynin çocuğu ile iletişimi iki yönlü değil, tek yönlüdür. İzin verici/şımartan anne babalar, çocuklarıyla fazlaca ilgilenir tepkiseldir fakat çocuklarından çok az talepleri olur ve çocuklarını fazla denetlemezler. İzin verici ihmalkâr ebeveynler ise ne talepkârdır ne de tepkiseldir. Bu stildeki ebeveynlerin çocuklarını bir birey olarak görme, sevgi ve ilgilerini gösterme, çocuklarının bir birey olarak gelişimi yönünde herhangi bir motiveleleri yoktur.

Bağlanma, bireyin kendince değerli olanlara karşı geliştirdiği kuvvetli duygusal ilişkilerdir (Bowlby, 1980). Bowlby (1958) ve Ainsworth (1989) farklı ve beraber yaptıkları çalışmalarda güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olarak üç temel bağlanma stilini ifade etmişlerdir. Bartholomew ve Horowitz (1991) bu stillerden başka ve Bowlby'nin bağlanma yaklaşımına dayalı, benliğe ve diğerlerine ait bilişsel modellerin pozitif ve negatif olmalarının çaprazlanmasıyla dörtlü yetişkin bağlanma stili oluşturmuşlardır. Bu stiller *güvenli*, *saplantılı*, *korkulu* ve *kayıtsız* olarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlanma stillerine sahip olan bireylere ait özellikler şunlardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991'den aktaran Terzi ve Çankaya):

Güvenli bağlanma stiline olan bireyler olumlu benlik algısı taşırlar, kendilerine yönelik algıları sevmeye değer oldukları yönündedir. Karşı tarafın güven duygusu veren, destekleyici ve niyetinin iyi olduğu hakkında pozitif beklenti içindedirler. Bu şekildeki tutumlarıyla hem diğer insanlarla iyi ilişkiler kurarlar hem de özerkliklerinden taviz vermezler. *Saplantılı bağlanma stilineki bireyler* kendilerini kıymetsiz olarak görüp, değersizleştirme eğilimindedirler. Yakınlık kurdukları kişilere kendilerini sağlama ya da ispatlama eğilimindedirler. İlişkilerindeki beklentiler gerçekçi değildir. *Korkulu bağlanma stilineki bireyler* kaygılı, özsaygıları düşük, karşı tarafın güvenilmez ve kabul edici olmadığına dair beklenti içindedirler. *Kayıtsız bağlanma stilineki bireylerin* özsaygıları yüksektir, özerk olmayı fazlaca önemseler, başkalarına yönelik tutumları olumsuzdur ve başkalarına ihtiyaç duymaya ve yakın ilişkilere karşı dirençlidirler.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, anne-babanın çocuklarına olan davranışlarının ne denli önemli olduğunu meydana çıkaran, bunu bir kişilik kuramı ile tamamlayan ve anne-babanın kabul-reddinin nelere yol açacağını yordayan kuramlardan bir tanesidir (Rohner, 2004).

Rohner, kuramın ana unsurlarından olan “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” denilen anne baba ve çocuk arasında olan duygusal bağlılığın özelliği ve anne babanın çocuğuna olan duygularını açığa çıkarma şekliyle ilgilenmiştir (Eryavuz, 2006). Fenomenolojik yaklaşımın etkileri Ebeveyn Kabul-Red Kuramı’nda görülür. Buna göre bireyin maruz kaldığı olaylardan ziyade, bireyin bunu nasıl algılayıp, yorumladığı ve hangi manada anlamlandırıldığı önem arz etmektedir (Eryavuz, 2006). Ebeveyn tarafından çocuğun kabul veya reddi, ebeveyn ve çocuk arasındaki sıcaklık boyutunun iki bileşenidir. Bütün insanlar, çocukluk döneminde ebeveyniyle yaşantısında kabul ya da reddin iki ucu arasında bir yerdedir. Sıcaklık boyutu, ebeveynin ya da bakım verenin çocuğuyla olan sosyal etkileşimi ve bu durumun çocuğun zihnindeki şemasıdır. Çocuğun zihnindeki bu tasarım ebeveyni tarafından kabul ya da reddedildiğine dair çocuğun kendi algısıdır. Kuramda anne babanın kabul yada redde varacak davranışları bilhassa algılanan reddedilme davranışı kültüre göre değişebilir ve çeşitli toplumsal yapılarda reddedilme algısı kendilik değeriyle ilgili sonuçlar doğurabilir (Rohner, 1986). Ebeveynlik tutumları, bağlanma stilleri, ebeveyn kabul reddi birçok araştırmaya konu olmuştur. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Saylık ve Yalçın (2018) yaptıkları iki yarı deneysel çalışmada, ergenin yalan konuştuğu zaman demokratik veya otoriter ebeveyn tutumu ile karşı karşıya kalması ve ebeveyn bağlanma stilinin suçluluk, utanç duygularını etkileme derecesi araştırılmıştır. Sonuç olarak suçluluk ile utanç duyguları arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin suçluluk ve utanç duyguları üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Anneye güvenli bağlanma stilinin suçluluk duygusu üzerinde anlamlı bir temel etkisi olduğu görülmüştür. Babasına güvensiz bağlanan ergen bireyler yalan konuştukları zaman demokratik tutumla karşılaştıklarında hissettikleri suçluluk duygusu daha yüksek bulunmuştur. Özyürek ve Özkan (2015) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının ergenler tarafından nasıl algılandığı ve bu algıların sosyal becerilerini etkileme derecesi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal beceriler arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır. Çetin ve diğ. (2016) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin ebeveynlerine ve arkadaşlarına bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerdeki problem çözme arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Oğuz ve Özçelik (2018) yaptıkları araştırmada madde bağımlılığı ile ebeveyn tutumlarının ilişkili olup olmadığı incelenmiş; sonuç olarak çocuklarına sıkı denetim gösteren ebeveynlerin çocuklarının madde kullanımı anlamlı bir düzeyde daha yüksek bulunurken, ebeveynleri tarafından kabul ve ilgi gören ergenlerin madde kullanım oranı anlamlı bir düzeyde daha düşük çıkmıştır. Önder ve

Gülay (2007) yaptıkları çalışmada, anne kabul- red düzeyi ile çocuklardaki empati düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür. Tezcan (2015) çalışmasında çocukluk çağında sosyal kaygı gelişmesinde algılanan anne kabul-reddi etkisi, otomatik düşüncelerin aracı rolüyle incelenmiştir. Sonuçlar ebeveyni tarafından reddi algılayan çocukların daha kaygılı bir yapıda olduğu ve insanlara güvenilmemesi yönünde bir yargı geliştirdiği yönündedir.

Sonuç olarak ebeveyn tutumları, bağlanma stilleri, ebeveyn kabul ve reddi gibi konular çocukların gelişimsel süreçlerinde pay sahibidir. Anne-baba ve çocuk arasındaki yaşantılar, çocukların kişilik yapılarını, tutumlarını, dünya görüşlerini ve daha birçok durumu etkileyebilir. Ebeveynin tutumları çocukların anne-babalarının affediciliğini algılama düzeylerini belirleyebilir, umut ve iyimserlik tutumlarını oluşturabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir. Genel tarama modelleri arasında olan ilişkisel tarama modeli, iki ya da ikiden fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemek amacını taşıyan modeldir (Karasar, 2007).

3.2. Araştırma Grubu

Bu araştırma için amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme, ayrıntılı araştırma yapabilmek için bilgi bakımından zengin durumların seçilmesidir (Büyüköztürk, ve diğ., 2014: 90). Çalışma grubu, 2018 - 2019 Eğitim-Öğretim yılında, Gaziantep İli'nde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Özel Erdem Koleji Ortaokul, Özel Erdem Koleji Anadolu ve Fen Liseleri, Özel Deva Koleji Anadolu ve Fen Liseleri ve Kılıçaslan Ortaokulu'na devam eden 13-18 yaş arasındaki kız ve erkek öğrenciden oluşmaktadır. 707 kişiden veri toplanmıştır fakat her üç ölçeği de dolduran kişi sayısı 663'tür. Örneklemdaki öğrencilerin bazı demografik bilgilere göre dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tablo 1' de öğrencilerin cinsiyet ve yaş dağılımına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyet ve yaş dağılımı

Değişkenler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	321	48.42
	Erkek	341	51.43
	Belirtmemiş	1	0.15
	Toplam	663	100.00
Öğrenci yaşı	12	2	0.30
	13	138	20.81
	14	176	26.55
	15	108	16.29
	16	144	21.72
	17	47	7.09
	18	2	0.30
	Belirtmemiş	46	6.94
	Toplam	663	100.00

Tablo 1’ de göre öğrencilerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde; 663 öğrencinin %48.4’ünün kız %51.4’ünün erkek olduğu görülmektedir. Cinsiyetini belirtmeyen bir öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin yaşları incelendiğinde; %30’u 12 yaşında, %20.81’i 13 yaşında, %26.55’i 14 yaşında, %16.29’u 15 yaşında, %21.72’si 16 yaşında, %7.09’u 17 yaşında, %0.30’u 18 yaşında ve % 6.94’ü yaşını belirtmemiştir. Tablo 2’ de öğrencilerin doğum sırası ve anne- baba birlikteliğinin dağılımına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin doğum sırası ve anne – baba birlikteliğinin dağılımı

Değişkenler		Frekans	Yüzde
Doğum sırası	İlk	274	41.33
	Orta	200	30.20
	Son	176	26.55
	Tek	10	1.51
	İkiz	1	.15
	Belirtmemiş	2	.30
Toplam		663	100.00
Anne ve baba	Ayrı	12	1.81
	Bir arada	620	93.51
	Boşanmış	19	2.87
	Belirtmemiş	12	1.81
	Toplam	663	100.00

Tablo 2’ de görüldüğü gibi öğrencilerin doğum sırası incelendiğinde; %41.33’ü ilk çocuk, %30.20’si ortanca çocuk, %26.55’i son çocuk, %1.51’i tek çocuk, %0.15’i ikiz, %0.30’u doğum sırasını belirtmemiş olduğu görülür. Öğrencilerin anne babalarının birliktelik durumları incelendiğinde anne babanın %1.81’i ayrı, %93.51’i bir arada, %2.87’si boşanmış ve %1.81’i ise anne babasının birliktelik durumunu belirtmemiştir. Tablo 3’ de anne - baba eğitim durumunun dağılımına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 3. Anne - baba eğitim durumunun dağılımı

	Anne eğitim		Baba eğitim	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Okur yazar değil	1	0.15	0	0.00
İlkokul	178	26.85	125	18.85
Ortaokul	136	20,51	122	18,40
Lise	136	20,51	141	21,30
Lisans	166	25,04	183	27,60
Yüksek Lisans	32	4,83	65	9,80
Doktora	6	0,90	12	1,81
Belirtmemiş	8	1,21	15	2,26
Toplam	663	100,00	663	100,00

Tablo 3'e göre öğrencilerin anne eğitim durumları, %0,15'i okur-yazar değil, %26,85'i ilkokul mezunu, %20,51'i ortaokul mezunu, %20,51'i lise mezunu, %25,04'ü lisans mezunu, %4,83'ü yüksek lisans ve %0,90'ı doktora derecesinde olup, %1,21'i belirtilmemiş; öğrencilerin baba eğitim durumları, %18,85'i ilkokul mezunu, %18,40'ı ortaokul mezunu, %21,30 lise, %27,60'ı lisans mezunu, %9,80'i yüksek lisans ve %1,81'i doktora derecesinde olup ve %2,26'sı baba eğitim durumunu belirtilmemiştir. Tablo 4'te öğrencilerin aile gelir düzeyleri ve öğrencilerin ebeveynlerinden hangisini daha affedici olduğunu algılamalarına yönelik dağılım verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin aile gelir düzeyleri ve öğrencilerin ebeveynlerinden hangisini daha affedici olduğunu algılamalarına yönelik dağılım

		Frekans	Yüzde
Gelir düzeyi	Düşük	64	9.65
	Orta	465	70.14
	Yüksek	124	18.70
	Belirtmemiş	10	1.60
Toplam		663	100.00
Affedici olan	Annem	324	48.87
	Babam	176	26.55
	İkisi de affedici	147	22.17
	İkisi de affedici değil	3	.45
	Belirtmemiş	13	1.96
Toplam		663	100.00

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin aile gelir düzeylerinin %9.65'i düşük, %70.14'ü orta, %18.70'i yüksek, %1.60'ı gelir durumunu belirtmemiştir. Öğrencilerin ebeveynlerinin hangisinin daha affedici olduğuna ilişkin düşünceleri incelendiğinde, %48.87'si annesinin, %26.55'i babasının, %22.17'sinin her iki ebeveyninin de affedici olduğunu, % .45'i her iki ebeveynin de affedici olmadığını düşünürken, %1.96'sı belirtmemiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından geliştirilen Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği (AEAÖ), Umut Ölçeği (UÖ), İyimserlik Ölçeği (İÖ) ve Anne- Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışma için kullanılan kişisel bilgi formunda öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk oldukları, anne-babanın yaşı, eğitim durumu, gelir durumu ve birliktelik durumuyla ilgili bilgiler edinilmiştir. Ailedeki tartışma nedenleri ve anne veya babadan hangisi daha affedici olduğu konusunda bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Kişisel Bilgi Formu Ek 2’te yer almaktadır.

3.3.2. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği (AEAÖ)

Bu araştırmada, öğrencilerin algılanan ebeveyn affediciliğini belirlemek için araştırmacı tarafından “Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği” geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Geliştirilen ölçme aracı sekizinci, dokuzuncu ve onuncu sınıfa devam eden toplam 225 öğrenciye uygulanmış veri kaybından dolayı 196 öğrenciye ait veriler hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği test etmek amacıyla uzman görüşü alınmış, yapı geçerliği (temel bileşenler analizi), ölçüt geçerliği ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda 31 madde ve 5’li Likert tipinden oluşan ölçek geçerlilik ve güvenilirlik hesaplamaları sonucunda Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon değeri .30’un altında olan, temel bileşenler analizine göre faktör yük değerleri .30’un altında olan birden fazla faktöre yüklenmiş maddeler arasındaki faktör yük değerleri arasındaki fark .10 altında olan madde ölçekten çıkartılmış ve nihai ölçek 21 maddeye düşürülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda, 21 madde ile ölçeğin tek boyutlu olduğu bulunmuştur. Temel bileşenler analizi sonucunda maddelerin faktör dağılımında en düşük madde yük değerinin .473 en yüksek madde yük değerinin ise .810 olduğu görülmüştür. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği’nde yer alan 12, 17, 19 numaralı maddeler ters kodlanan maddelerdir. Geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği, Ek 3’te yer almaktadır.

3.3.2.1. Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçme yapısının belirlenip, tanımlanması ile ölçek geliştirme sürecine başlanmıştır. Affedicilik kavramı alan yazında araştırılmıştır. Kavram araştırması sonrasında ölçek maddeleri oluşturulmaya başlanmıştır. Ölçek maddelerinin oluşturulmasında alan yazındaki çalışmalarla birlikte Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çalışan akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Madde yazım süreci sonunda 31 maddeden oluşan madde havuzu elde edilmiştir. Ölçek maddeleri alan taraması yapılarak ve uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. İlk olarak 28 madde ve 5’li Likert tipi olarak hazırlanan ölçek, daha sonra

uzman görüşüne başvurulduğunda 3 madde daha eklenerek nihai formda 31 maddeden oluşmuştur. Uzman görüşleri üç psikolojik danışma ve rehberlik alanında doktor öğretim üyesi, iki ölçme ve değerlendirme alanında doktor öğretim üyesi ve bir Türkçe öğretmeninden alınmıştır. Türkçe öğretmeni, ölçeğin hazırlık aşamasında hem dil hem de içerik açısından incelenmesi ve düzenlenmesinde görüş sunmuştur.

Uzman görüşü alınarak ve revize edilen 31 maddelik ölçek formu üzerinden sekizinci sınıf ve liseye (dokuz ve onuncu sınıflar) devam eden öğrenciler üzerinden veri toplama çalışmaları başlamıştır. Uygulamalar, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde Özel Erdem Koleji'ndeki 225 öğrenciyle yapılmıştır. Uygulamalar Ekim ayı sonunda tamamlanmıştır. Sonraki süreçte cevap formlarında eksiklik bulunan, birden çok yanıt veren katılımcı formları incelenmiş, analizlere başlamadan önce kayıp veriler tespit edilmiştir. Kayıp verilerin %1'in altında olması ve belirli bir sistematığe göre dağılmadığının tespit edilmesiyle beklenti maksimizasyonu (EM) tekniğiyle kayıp veri ataması yapılmıştır. Ölçme aracındaki uç değerler tek boyutlu uç değerler standart z puanlar üzerinden incelenmiş ve -3, +3 dışında kalan 21 veri, veri setinden çıkarılmıştır. Çok değişkenli uç değerlerin tespiti için ise mahalabonis katsayısı hesaplaması yapılmıştır. Ölçme aracı içinde çok değişkenli uç değerde görülen 29 kişi veri setinden çıkartılmıştır. Sonuçta ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik analizleri gönüllü ve ölçek maddelerini tam olarak yanıtlayan 196 öğrenciden oluşmuştur. Bu grubu, 108'si kız ve 88'i erkek olmak üzere; 91'i 8. sınıf, 36'sı 9. sınıf ve 69'unu 10. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın yapılacağı sınıflar araştırmacı tarafından ziyaret edilerek öğretmenler ve öğrenciler bilgilendirilmiş ve okul rehber öğretmeninden destek alınarak gönüllülük esasına göre uygulamalar yapılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla 31 maddelik "Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği" ve kriter geçerliği için Bilal (1984) tarafından geliştirilen 50 maddelik "Anne-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekler, araştırmacı ve okullarda görevli öğretmenler aracılığı ile öğrencilerin ders programına uygun bir zaman diliminde sınıf ortamında uygulanmıştır. Ölçek çalışma grubuna uygulandıktan sonra gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır. Ölçmenin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla Temel Bileşenler Analizi (TBA) yapılmıştır. Verilerin Faktör analizine uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerine ve Bartlett testine bakılmıştır. Faktör analizi için KMO'nun ,60'dan yüksek ve Bartlett testinin istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2016). Daha sonra iç tutarlılığı belirlemek için Cronbach Alpha değerine bakılmıştır. Bu iki analiz de SPSS 22 paket programı yardımıyla hesaplanmıştır.

3.3.2.2. Ölçeğin Geçerliliği

Geçerlik, ölçeğin bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne düzeyde doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır (Büyüköztürk, 2016). Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği'nin geçerliliğini test etmek için Temel Bileşenler Analizi 'ne (TBA) başvurulmuştur. Büyüköztürk'e (2016) göre TBA faktörleştirme tekniği olarak çok sık kullanılan çok değişkenli istatistiktir. TBA' da faktör analizine karşın hata terimi ihmal edilir. Bir testte aynı yapıyı ölçemeyen maddelerin ayırt edilmesinde şu ölçütler dikkate alınmalıdır:

- 1- Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması. Faktör yük değerlerinin, .45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi ölçüdür. Uygulamalarda madde sayısının az olması bu değerinin .30 kadar indirilebilir olduğunu belirtmiştir.
- 2- Maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde ise düşük yük değerlerine sahip olmasıdır. Yüksek iki yük değerinin arasındaki farkın en az .10 olması önerilmektedir. Çok faktörlü bir yapıda birden fazla faktörde yüksek yük değeri veren maddeler binişik olarak adlandırılır ve ölçekten çıkarılması düşünülebilir (Büyüköztürk, 2016).

Yukarıdaki ifadelerin dışında hem faktörlerce açıklanan varyansı hesaplama da hem de faktör sayısına karar vermede özdeğer göz önünde bulunması gereken bir katsayıdır. Faktör analizinde başlangıçta öz değeri 1 veya 1'den büyük değerler alınarak önemli faktör olarak kabul edilir (Büyüköztürk, 2016).

Özdeğeri 1'den büyük olan faktör boyutları için 1. özdeğerden sonra gelen ikinci özdeğer için 1. Özdeğer ikinci özdeğerin 3 katından fazla ise birinci faktörün açıkladığı varyansın dikkate değer olması ve birinci faktörün yük değerlerinin yüksek bulunması ölçeğin tek boyutlu olduğunun kanıtı olarak gösterilebilir. Ayrıca tek boyutlu bir yapı için açıklanan varyans oranının %30 ve üzerinde olması yeterli olarak kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2016).

3.3.2.3. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeğine İlişkin Temel Bileşenler Analizi (TBA) Sonuçları

Verilerin TBA için uygun olup olmadığını incelemek için yapılan Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi anlamlı çıkmıştır. Başka bir deyişle verilerin faktör analizi için uygun olduğu (KMO katsayısı .92 ve Bartlett's testi için anlamlılık = .00 $p < .001$) tespit edilmiştir($F=3189.500$, $sd=435$). Altmıştan yüksek değerlerin kabul edilebileceği (Büyüköztürk, 2016) dikkate alındığında, elde edilen KMO katsayısının çok yüksek bir değer olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre veriler TBA'ya uygun olduğu

belirlenmiştir. Daha sonra TBA sonucunda toplam varyansın %56,49'unu açıklayan 4 faktörlü bir yapının olduğu belirlenmiştir. Ancak, tüm bunlara bakılarak, bazı maddelerin birden fazla faktöre yüksek değer verdiği görülmüştür. Birden fazla faktöre .30 dan fazla yük değeri alan maddelerde yük farkının oranına bakılmış, bu oranın %10 dan daha düşük olduğu maddeler elenmiştir. Bu aşamada sırası ile yük farkı düşük görülen 1., 2.,12., 14., 15., 19., 20., 25., 26. ve 28. maddeler ölçekten çıkarılarak analiz yeniden yapılmıştır. Böylede 31 maddelik ölçekte toplamda 10 madde çıkartılarak 21 maddeye indirilmiş ve TBA yinelenmiştir. Oluşan yeni sonuçlara göre KMO katsayısı .93 Bartlett testi değeri 2320.973 (p<.001, sd=231) olarak bulunmuştur. Tablo 5' te açıklanan toplam varyans miktarına ilişkin bilgiler verilmiştir

Tablo 5. Açıklanan Toplam Varyans Miktarı

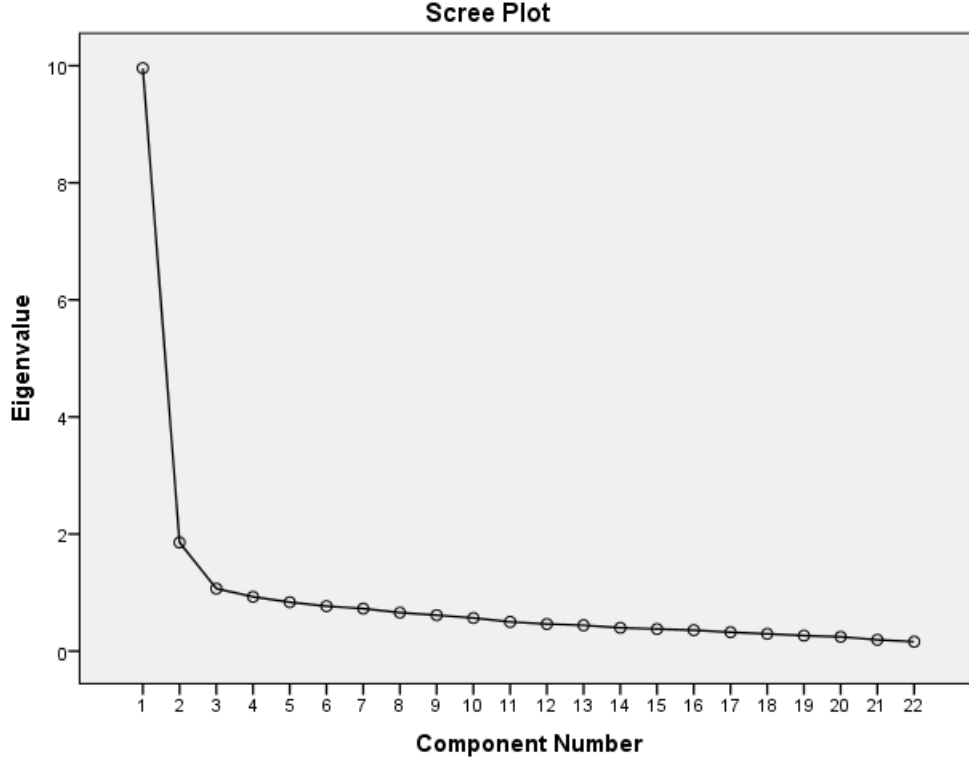
Faktörler	Başlangıç Özdeğerleri			Kare Yüklerin Ekstraksiyon Toplamları		
	Özdeğer	Varyans %	Kümülatif Varyans %	Toplam	Varyans %	Küm. %
1	9.659	45.995	45.995	9.659	45.995	45.995
2	1.788	8.513	54.508	1.788	8.513	54.508
21	.160	.764	100.000			

Tablo 5'ten anlaşılacağı üzere 21 maddelik ölçeğin tekrarlanan TBA sonucunda toplam varyansın %54.51'ini açıklayan 2 faktörlü bir yapının olduğu belirlenmiştir. Ancak, bu yapı hem kuramsal temellere uygun olmaması nedeniyle hem de birinci faktörün özdeğerinin (9.66), yani ikinci faktörünün özdeğerinin (1.79) üç katından fazla olması ve ayrıca toplam varyansı açıklayan yüzdenin (%46) diğer faktörlere oranla yüksek olması nedeniyle uygun bulunmamış ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Büyüköztürk, 2016). Tablo 6'da Temel Bileşenler Analizi Sonucu Madde Faktör Yük Değerleri ve Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Değerleri gösterilmiştir

Tablo 6. Temel Bileşenler Analizi Sonucu Madde Faktör Yük Değerleri ve Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Değerleri

Madde	Faktör Yükleri	Düzeltilmiş Madde
		Toplam Korelasyon Değerleri
	F1	
10	.810	.771
13	.783	.743
9	.781	.738
4	.749	.705
11	.753	.705
30	.741	.697
22	.737	.692
23	.738	.692
31	.737	.693
27	.701	.649
8	.692	.639
6	.689	.646
7	.686	.647
3	.649	.599
21	.621	.576
18	.609	.554
5	.557	.520
24	.554	.529
16	.529	.512
17	.506	.489
29	.473	.445

Tablo 6’da, en yüksek faktör yük değerinin .810, en düşük faktör yük değerinin .473 olduğu görülmektedir. Ölçeğin düzenlenmiş madde toplam korelasyonlarının en düşük değerinin .445 en yüksek değerinin ise .771 olduğu görülmektedir. Faktör yük değeri ve madde toplam korelasyon değeri .30’un altında olan madde dolayı bu maddeler ölçeklerde kullanılmaya uygundur. Tek faktörlü ölçek için 21 maddelik faktör yükleri yeterli görülmektedir. Ölçek faktör yapısını grafik üzerinde incelemek amacıyla Şekil 1’de Screeplot grafiği verilmiştir.

Şekil 1: Maddelerin Screeplot Grafiği

Şekil 1'deki maddelerin screeplot grafiği incelendiğinde ilk noktadan sonra sert bir düşüş olduğu ve diğer noktalar arasındaki uzaklığın çok kısa olduğu görülmektedir. Bu durum ölçeğin tek boyutlu olduğunun diğer bir kanıtıdır.

3.3.2.4. Uyum Geçerliği

Ölçeğin uyum geçerliğini incelemek için Bilal (1984) tarafından geliştirilen Anne-Baba Tutum Ölçeği'nden elde edilen puanlarla Algılanan Ebeveyn Ölçeği puanları ile elde edilen bulguların korelasyonu hesaplanmıştır. Aynı gruba uygulanan ölçekler arasında Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin 'demokratik' alt boyutu arasında $r=.63$ ($p<.01$) pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin 'otoriter' alt boyutu arasında $r= -.46$ ($p<.01$) negatif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

3.3.2.5. Ölçeğin Güvenirliği

Bir ölçme aracı, ölçme sonuçlarının bulundurduğu tesadüfi hataların azlığı ölçüsünde güvenilirdir (Baykul, 2015). Büyüköztürk'e (2016) göre güvenilirlik bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Güvenirlik testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğu ile ilgilidir. 31 maddelik Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği'nin Cronbach Alpha değeri .93 olarak hesaplanmıştır. TBA sonucunda geçerliği olumsuz etkileyen maddeler çıkarıldıktan sonra kalan 21 madde üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha değeri .94 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç ölçeğin iç tutarlılığının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Geliştirilen ölçek, ergenlerle yapılan çalışmalarda kullanılmak üzere geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Bu çalışma için Cronbach Alfa değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği Ek 3'te yer almaktadır.

3.3.3. Umut Ölçeği (UÖ)

Snyder ve diğ. (1991) tarafından geliştirilen, Akman ve Korkut (1993: 197) tarafından Türkçeye çevrilen Umut Ölçeği iki faktörden ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracının faktörleri sırasıyla, amaca götüren yollar belirleme (pathways - dört madde) ve amaca ilişkin motivasyon (agency - dört madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçekte yer alan diğer dört madde ise umutla ve herhangi bir kavramsal yapıyla ilgisi olmayan ifadelerdir (filler items). Öğrenciler, ölçme aracının orijinalinde olduğu gibi, görüşlerini 1 (durumuma hiç uymuyor) ile 4 arasında (tamamıyla uygun) değişen puanlara sahip yanıt seçeeneklerini kullanarak belirtmiştir. DFA'da 2 faktörlü ve toplam 8 maddeli model test edilmiş ve bu modelin araştırmanın verileriyle iyi bir uyum gösterdiği saptanmıştır. Bununla birlikte, Cronbach Alfa katsayıları amaca ilişkin motivasyon faktörü ve amaca götüren yollar belirleme faktörleri için sırasıyla .67 ve .71 olarak hesaplanmış ve yeterli bulunmuştur (bkz. DeVellis, 1991). Umut Ölçeğinin yapı geçerliğine ve iç tutarlılık güvenirliğine ilişkin olarak elde edilen bu bulgular, bundan önce gerçekeştirilen araştırmalardan elde edilenlerle de tutarlıdır (Kemer ve Atik, 2005; Özer ve Altun, 2011). Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri .61 olarak hesaplanmıştır. Umut Ölçeği Ek 4'de yer almaktadır.

3.3.4. İyimserlik Ölçeği (İÖ)

Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından üniversite öğrencilerinin iyimserlik durumlarını belirlemek için geliştirilmiş ölçeğin Çalık (2008: 48) tarafından ilköğretim öğrencilerinde tekrar geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Analizler sonucu ilköğretim öğrencilerine

uygulanen iyimserlik ölçeği, 18 maddeden oluşan 5'li likert tipli bir ölçektir. Ölçeğin faktör yapısını tespit etmek için 160 ilköğretim öğrencisinden alınan verilerle faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin madde geçerliliğini incelemek için madde toplam puan korelasyonlarına da bakılmıştır. Bütün maddeler için madde-toplam korelasyonlarının .25 ile .74 arasında değiştiği görölmüştür. Alfa güvenilirlik kat sayısı .88 olarak bulunmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin ayırt ediciliğini inceleme amaçlı 18 maddelik ölçeğin 160 kişiye uygulanmasından elde edilen puanların alt ve üst %27'lik puan grupları ortalamaları t testi ile karşılaştırılmış ve anlamlı fark bulunmuştur. Ölçeğin iki yarı test güvenilirliği .83 olarak elde edilmiştir. İyimserlik Ölçeği'nden en yüksek 90, en düşük ise 18 puan alınabilmektedir (Çalık, 2008). Bu çalışma için Cronbach Alfa değerı .91 olarak hesaplanmıştır. İyimserlik Ölçeği Ek 5'te yer almaktadır.

3.3.5. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Bu çalışmada Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği'nin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin hazırlanmasında Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Ana-Baba Tutum Envanteri maddelerinden yararlanılarak Bilal (1984) tarafından hazırlanan ölçeğin, bazı maddeler aynen bazı maddeler ise kısmen alınmıştır. Çeşitli kaynaklar taranarak saptanan demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarını örnek olabilecek davranışlardan yeni maddeler üretilmiş, böylece toplam 70 maddelik deneme formu ortaya çıkmıştır. Bu form alandan seçilen 30 uzmana verilmiş, önce her ifadenin iki tutumdan hangisini yansıttığını, sonra da her ifadenin ilgili tutumu ne derecede yansıttığını 3 dereceli bir ölçek üzerinde belirlemeleri istenmiştir. Uzmanların otoriter ya da demokratik ana-baba tutumlarını yansıtmıyor veya biraz yansıtıyor şeklinde işaretledikleri maddeler çıkarılmıştır. Diğer maddeler ise uzmanların önerileri doğrultusunda değiştirilmiştir. Bu işlemler sonucunda 25'i demokratik, 25'i otoriter olmak üzere 50 maddelik 5'li Likert tipi bir ölçek elde edilmiştir. Bu ölçek 30 lise son sınıf öğrencisine uygulanarak ifadelerin ve yanıtlama yönteminin anlaşılabilirliği sınanmıştır. Ölçeğin 89 lise son sınıf öğrencisine 15 gün ara ile 2 kez uygulanması sonucu, elde edilen puanlar 'Pearson Momentler Çarpımı' tekniği ile hesaplanmış, değişmezlik katsayıları anneler için ,75, babalar için ,76 olarak belirlenmiştir (Öner 2012). Anne- Baba Tutum Ölçeği Ek 6'da yer almaktadır.

3.4. İşlem Yolu

Araştırmanın verileri Ekim 2018’de toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği (AEAÖ), Umut Ölçeği (UÖ) ve İyimserlik Ölçeği (İÖ) bir araya getirilerek bir ölçek bataryası oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından örnekleme alınan okullara, yöneticilerinden izin ve randevu alınarak gidilmiş, sınıf ortamında gönüllülük esasına göre uygulamalar yapılmıştır. Uygulama öncesi araştırmacı tarafından öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Uygulama 40 dakika sürmüştür. Araştırmada öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği, Umut Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği’nden almış oldukları puanlar hesaplanmıştır. SPSS 25 programı ile de elde edilen verilerin analizleri gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler veri tabanına girilip, kodlanmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS) 25 kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada eksik veya hatalı doldurulan veri iptal edilerek veri setinden çıkarılmıştır. Araştırmada verilerin analizi için öncelikle betimsel analiz yapılmıştır. Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik değişkenlerinin ortalamaları, standart sapma puanları hesaplanmıştır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği, Umut ve İyimserlik arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Tekniği uygulanmıştır. Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA); çoklu karşılaştırma yapmak için umut puanlarında Games-Howell, iyimserlik puanlarında Bonferroni post-hoc testi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmanın amacına yönelik istatistiksel analizler ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu araştırmanın amacı, ergenlerin umut ve iyimserlik puanları ile algılanan ebeveyn affediciliği puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılarak, umut ve iyimserlik puanlarının, algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre farklılaşma durumunu incelemektir.

4.1. Veri Setinin İncelenmesi

Verilerin analizleri SPSS 25 programı kullanılarak yapılmış, Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği içerisinde yer alan 12, 17, 19 numaralı maddeler ters kodlanmış, kayıp veri atama için EM (Expectation Maximization) yöntemi kullanılmıştır. Veri yapısı incelendiğinde beş kişi aynı ölçekteki en az üç maddeyi arka arkaya yanıtlamadıkları için veri setinden çıkarılmıştır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği değişkeni için iki, umut değişkeni için üç, iyimserlik değişkeni için bir kişi uç değer olarak belirlenmiş ($z > 3.00$); çok yönlü uç değerler incelendiğinde ise üç kişi ($p > .001$) veri setinden çıkarılmıştır. Araştırmada .05 hata payı anlamlılık düzeyi olarak belirlenmiştir. Analizlere dâhil edilen kişi sayısı 663'tür. Araştırmada verilerin analizi için öncelikle betimsel analiz yapılmıştır. Daha sonra değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik Pearson Korelasyon Tekniği, Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA), çoklu karşılaştırma için Games-Howell post-hoc testi kullanılmıştır.

4.2. Betimsel Sonuçlar

Elde edilen verilerin normallik dağılımı incelenmiştir. İstatistiksel hipotez “puanların dağılımı normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermez”, şeklinde kurulur ve hesaplanan “p” değeri .05'den büyük çıkması, bu anlamlılık düzeyinde puanların normal dağılımdan anlamlı (aşırı) sapma göstermediği, uygun olduğu, şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, 2016). Araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılım gösterip, göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan Çarpıklık ve Basıklık değerleri Normallik Analizi Test sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (U) ve İyimserlik (İ) puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

	Madde sayısı	Min.	Maks.	Ort.	Std. Sapma	Çarpıklık (Hata: .09)	Basıklık (Hata: .19)
A.E.A.	21	32	105	77.39	14.95	- .39	-.37
U.	12	17	48	32.70	5.01	.07	.24
İ.	18	21	90	64.43	14.60	- .33	-.58

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin algılanan ebeveyn affediciliği puanlarının 32 ile 105 arasında değiştiği, ortalamasının 77.39; standart sapmasının 14.95 olduğu görülmektedir. Umut puanları, 17 ile 48 arasında değiştiği, ortalamasının 32.70; standart sapmasının 5.01 olduğu görülmektedir. İyimserlik puanları 21 ile 90 arasında değiştiği, ortalamasının 64.43; standart sapmasının 14.60 olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise değerlerin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir. O hâlde her üç değişken için de verilerin normal dağıldığı söylenebilir (Büyüköztürk, 2016). Buna ek olarak değişkenlere ait histogram grafikleri (Ek-1)'de incelendiğinde algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik puanlarının normal dağılım özelliği gösterdiği söylenebilir.

1- Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği puanı ile Umut ve İyimserlik puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (UMT) ve İyimserlik (İYM) puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Korelasyon Katsayıları incelenmiştir. Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (UMT) ve İyimserlik (İYM) puanları arasındaki ilişki Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA), Umut (UMT) ve İyimserlik (İYM) puanları arasındaki ilişki

	1	2	3
AEA (1)	1.00		
UMT (2)	.30*	1.00	
İYM (3)	.44*	.55*	1.00

*p < .01.

Tablo 8'e göre .01 anlamlılık düzeyinde algılanan ebeveyn affediciliği ile umut arasında düşük ($r=.30$), algılanan ebeveyn affediciliği ile iyimserlik arasında orta ($r=.44$), umut ile iyimserlik arasında orta ($r=.55$) düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Anne-baba affediciliği arttıkça umut ve iyimserlik artmaktadır.

2- Öğrencilerin Umut (U) ve İyimserlik (İ) puanları, Algılanan Ebeveyn Affediciliği (AEA) puanlarının düşük –orta-yüksek olmasına göre farklılaşmaktadır.

Öğrencilerin umut ve iyimserlik puanları affedicilik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için öncelikle öğrenciler algılanan ebeveyn affediciliği puanlarına göre düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Bu işlem için affedicilik puanlarının ortancasının 0.5 standart sapma komşuluğu orta grup, uçta kalanlar da düşük ve yüksek grup olarak belirlenmiştir. Düşük grupta 229 (%34.5), orta grupta 229 (%34.5), yüksek grupta 205 (%30.9) kişi bulunmaktadır. Bu gruplardaki öğrencilerin umut ve iyimserlik puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Algılanan Ebeveyn Affediciliği düzeyleri düşük, orta ve yüksek olan gruplarda umut ve iyimserlik puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

A.E.A. düzeyleri		Min.	Maks.	Ort.	Ss	Çarpıklık (Hata:.16)	Basıklık (Hata:.32)
Düşük	Umut	17.00	46.00	30.93	5.26	.20	-.03
	İyimserlik	22.00	90.00	57.00	13.60	.20	-.21
Orta	Umut	20.00	48.00	32.96	4.50	.35	.39
	İyimserlik	29.00	90.12	65.63	12.18	-.45	-.19
Yüksek	Umut	20.00	48.00	34.38	4.63	.03	.88
	İyimserlik	21.00	90.00	71.39	14.39	-1.06	.67

Tablo 9 incelendiğinde algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre öğrencilerin umut ve iyimserlik puanları, düzeyler arttıkça artış göstermektedir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise yine her bir düzeyde umut ve iyimserlik puanlarının -1 ve +1 aralığından büyük sapma göstermediği söylenebilir. Dolayısıyla puanların dağılımları normal kabul edilebilir. Öğrencilerin umut ve iyimserlik puanlarının anne ve babalarını affedici olarak algılama düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi ANOVA istatistiği kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkın hangi karşılaştırma testi kullanılarak hesaplanacağına karar vermek için Levene Testi yapılmış, varyansların homojenliği sayılısının umut için karşılanmadığı ($LT_1=3.95$; $p<.05$) ve iyimserlik için

karşılandığı ($LT_2=2.07$; $p>.05$) görülmüştür. Bu nedenle çoklu karşılaştırma yapmak için umut puanlarında Games-Howell, iyimserlik puanlarında Bonferroni post-hoc testi kullanılmıştır.

3- Umut ve iyimserlik puanları algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 10. Umut ve iyimserlik puanlarının affedicilik düzeylerine göre farklılaşma durumunu incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizi ANOVA sonuçları

		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı Fark	η^2
Umut	Gruplar arası	1310.79	2	655.39	28.27	.001*	1-2, 1-3,	.08
	Grup içi	15303.00	660	23.19			2-3	
	Toplam	16613.79	662					
İyimserlik	Gruplar arası	22914.92	2	11457.46	63.97	.001*	1-2, 1-3,	.16
	Grup içi	118203.17	660	179.10			2-3	
	Toplam	141118.09	662					

* $p<.001$. 1: Düşük, 2: Orta, 3: Yüksek.

Tablo 10 incelendiğinde; umut ve iyimserlik puanlarının aritmetik ortalamalarının algılanan ebeveyn affediciliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda öğrencilerin umut ve iyimserlik düzeylerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_1=28.27$; $F_2=63.97$; $p<.05$). Bulunan anlamlı farklılıkların etki büyüklükleri (η^2) incelendiğinde ise düşük düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir.

Umut ve iyimserlik puanlarının affediciliğin her düzeyinde farklılaştığı görülmektedir. Her iki bağımlı değişkene ait puanlarda da düşük-orta grup karşılaştırmasında orta grup, orta-yüksek grup karşılaştırmasında yüksek grup, yine düşük-yüksek grup karşılaştırmasında yüksek grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<.05$). Umut ve iyimserlik puanlarının ortalamaları algılanan ebeveyn affediciliği yüksek olan grupta en yüksek, düşük olan grupta en düşüktür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik değişkenlerinin birbiriyle ilişkili olabileceği, umut ve iyimserliğin algılanan ebeveyn affediciliğinin düzeyine göre farklılaşabileceği değerlendirmesinden hareketle bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Çocuk, doğumdan yetişkinliğe kadar aile içinde birçok yaşantı geçirerek büyür. Bu esnada çevresindeki insanların ve yaşantıların tanığı olur. Aile içinde çocuğa gösterilen tutumlar, aile yapısıyla beraber çocuğun kişilik gelişiminde geniş çapta rol oynamaktadır (Kaya ve diğ., 2012). Çocukların ebeveyninden gözlemlediği tutumlar karakterlerine, özerkliklerine, sosyal ortamlardaki etkileşimlerine ve diğerleriyle ilişkilerine yansımaktadır. Algılanan ebeveyn affediciliği kavramı, bireyin ebeveyni ile yaşadığı olası çatışma durumunda ebeveyni tarafından affedildiğini hissetmesi olarak değerlendirilen bir kavramdır.. Bu araştırmadan elde edilen bulguların yorumlanmasına ilişkin tartışmalara aşağıda yer verilmiştir.

5.1. Algılanan Ebeveyn Affediciliği ile Umut ve İyimserlik ilişkisi

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, algılanan ebeveyn (anne-baba) affediciliği ile umut arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir, diğer ifadeyle çocukların umut düzeyleri ebeveynlerinin kendilerini affettiklerini hissetmelerine bağlı olarak artmaktadır. Çalışmaya katılan grubun ergen yaş grubu olması algılanan ebeveyn affediciliği ile umut kavramlarının pozitif yönde düşük ilişkide çıkmasının sebebi olabilir. Diğer gelişim dönemleri gibi ergenlik dönemi de ergenin bir kimlik inşa ettiği olumlu gelişimin ve stresin beraber yaşandığı bir dönemdir (Erikson, 1968). Duygulanım ergenlerde çok değişkendir ve bu durum gün içinde ani değişimlerle kendini gösterebilir. Ölçmenin yapıldığı andaki duygusal yaşantı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Umut kuramında, umudun genetik geçişli bir boyutunun olmadığı, tamamıyla öğrenme yoluyla zihinsel bir hedefe ulaşmak için bir “düşünce” olduğu ve bunun iki yaşından itibaren oluşmaya başladığı ifade edilmektedir (Snyder ve diğ., 1997; Snyder, 2005). Kirmani, Sharma, Anas ve Sanam, (2015) yüksek umut düzeyine sahip olmanın subjektif iyilik haliyle pozitif bir ilişkisi olduğunu yaptıkları araştırma sonuçlarına göre elde etmişlerdir. Boylamsal bir araştırmada umut düzeyi değişimleri incelenmiştir. Ergenlikte umut düzeyinin bir yıl içinde değişimin

olmadığı; yedinci sınıfta ergenlerin umut düzeylerinin düştüğü görülmüştür (Valle, Huebner ve Suldo, 2006).

Ergenlik ve çocukluk çağında olanlarda umudun gelişim dönemlerindeki sürecini ve farklılaşmalarını görebilmek için birçok çalışmaya ihtiyaç duymakla (Bernardo, 2015) beraber ebeveynle kurulan güvenli bağlanma umudun gelişimini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır (Çankaya ve Canbulat,2017). Özellikle ebeveyninin affediciliği hakkında olumlu duygu ve düşüncesi olan çocuklar, insan ilişkilerinde daha uyumlu bir kişilik özelliğine sahiptirler ve kendini inciten tarafa misilleme yapmak yerine, uzlaşma yolunu seçerler. Umudun sosyal ve duygusal destek arama, mücadele etme ve kabul gibi başa çıkma davranışları ile yakın ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir (Barlow, 2002). Umutsuzluk ve umut durumunun ele alındığı bir araştırmada; düşük umut düzeyi, risk oluşturacak davranışların önemli bir yordayıcısı olduğu gösterilmiştir (Bolland, 2003). Diğer çalışmada düşük umut düzeyi olan ergenlerin, cinsel açıdan davranışlarının güvenli olmadığı belirlenmiştir (Chang, Bendel, Koopman, McGarvey ve Canterbury, 2003).

Algılanan ebeveyn affediciliği ile iyimserlik arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. İyimserlik eğilimi genellikle zihinsel bir süreç olup, sonradan edinilebilmektedir (Seligman, 1991). Araştırma grubunun fiziksel ve bilişsel olarak gelişiminin devam ettiği düşünüldüğünde; ebeveyninin affediciliğini hissetmesi ve iyimser özellikler göstermesi açısından da bir süreç içerisinde olduğu söylenebilir. Umudun iyimserlik arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Anne-baba affediciliği arttıkça umut ve iyimserlik artmaktadır. İyimserlik ve umut birbirine benzeyen kavramlar olup, amaçlara ulaşabilme için arzu ve istekleri içeren zihinsel bir süreç olmasıyla beraber Snyder'a (2002) göre umut kavramının kritik tarafı, bireyleri hedeflerine ulaştıracak ve problemlere çözümler bulmalarını sağlayacak yöntemler geliştirmeleridir (Scheier ve Carver, 1985).

Bu araştırmanın dikkat çeken diğer bir sonucu da ergenlerin annelerini daha affedici algılamalarıdır. Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin %48,87'si annesinin daha affedici olduğunu , %26,55'i ise babasının daha affedici olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre ergenler annelerini daha affedici algılamaktadır. Affediciliğin yaşamın ilk anlarından itibaren temelleri atılır. Anne, bebeğinin tüm isteklerine, kızgınlığına rağmen, affedici bir yönelimle yaklaşır kabul ettiğini hissettirmesiyle bebeğine affediciliği öğretmektedir (Taysi, 2007). Ebeveynin çocukla yakınlık kurması ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılarken belli bir düzen içinde olmaya hassasiyet göstermesi ilk bağlanmayı gösterir. İhtiyaçlarının karşılandığını hisseden çocuk bulunduğu ortamı güvenli hisseder ve bu güven duygusu çevresini

araştırmasına olanak verir (Hazan ve Shaver, 1987). Bireyin annesi ile bağlanma süreci emme dürtüsünün bulunduğu bebeklik dönemindedir. Zamanla bu bağlanma ve dürtüsel yararcılık, sevgi duygusunu doğurabilmektedir. Kişinin sevgi duyarak bağlandığı kişiyi affetmesi daha kolaydır. Bu görüşe göre herhangi bir çatışma durumunda genellikle incitilen taraf anne - baba olmaktadır. Çocuk ebeveynini ne kadar incitirse incitsin, annenin bağlanma şeklinin sonucu olarak genellikle çocuğuna karşı affedici bir tutum sergilemektedir (Khirizad, 2016).

5.2. Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuğa Etkileri

Ebeveyn tutumlarının bireyin psikolojik durumunu ne derece etkilediği çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu araştırmada kullanılmak üzere geliştirilen Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği'nin uyum geçerliliğini test etmek amacıyla Bilal (1984) tarafından geliştirilen Anne-Baba Tutum Ölçeği'nden elde edilen puanlarla Algılanan Ebeveyn Ölçeği puanları ile elde edilen bulguların korelasyonu hesaplanmıştır. Aynı gruba uygulanan ölçekler arasında Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin 'demokratik' alt boyutu arasında $r=.63$ ($p<.01$) pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin 'otoriter' alt boyutu arasında $r= -.46$ ($p<.01$) negatif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan ebeveyn affediciliğinin, anne baba tutumlarıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik konularının özünde ebeveyn tutumları, yetiştirme şekilleri ve bağlanma stillerinin olması yüksek olasılıktır. İnsan kişiliği, büyük ölçüde ebeveyniyle olan çeşitli yaşantılarla oluşur. Ebeveyn tutumu, insandaki (kadın-erkek) köklü kişilik özelliklerinin görünen yüzüdür (Nichols, 1962). Carl Rogers, psikolojik olarak sağlıklı gelişim için olması gereken birinci şey, çocuğun şartsız olarak sevgi görerek büyümesi olduğunu ifade ederken, Caren Horney, psikolojik sağlamlık için gerekli olan şeyin gerçek benliği ideal benliğe tercih etmek olduğunu ifade etmiştir. İdeal benlik ile ilgili çatışmalar ise çocuğun aile ortamındaki güven hissi, hoşgörü ve sevgi gibi gereksinimlerinin yerine getirilmesiyle yaşanabilir (Schultz ve Schultz, 2007).

Demokratik ebeveyn tutumunda ev ortamında benimsenen ve benimsenmeyen davranış sınırları bellidir ve bu çerçevede çocuk kendini özgür hisseder (Yavuzer, 1986). Bu tutumda ebeveyn önem arzeden konulardaki kararların sebeplerini çocuklarıyla konuşur ve onların fikirlerini alır, sözlü iletişime fırsat verir. Anne-baba her anlamda çocuğuna iyi bir rehber olma çabasıdadır (Kuzgun, 1972). Karabeyeser (2013), üniversite öğrencileriyle yaptığı

çalışmada ebeveyni demokratik tutumda olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin, otoriter ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumunda olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Demokratik tutum sergileyen anne babalar, çocuklarıyla ilgilenirken onları koruyabilme dengesini en iyi düzeyde sağlayabilirler (Eldeleklioğlu, 1996). Otoriter tutum, Yavuzer'e (1986) göre aşırı baskılı tutum, çocuğun öz güvenini yok eden, şahsiyetini yok sayan bir tutumdur. Çocuk bütün kurallara uymak zorundadır. Ebeveyninden bir ya da ikisinin baskısında kalan çocuk, suskun, akıllı duran, kibar, düzgün ve dikkatli olabilirken, alıngan, çekingen, kolay etki altında kalabilen ve aşırı derecede hassas bir kişiliğe sahip olabilir. Kalafatoğlu (2017), yaptığı araştırmada sekizinci sınıf öğrencilerinin iyimserlik düzeylerine göre demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutum puanları arasında farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Karababa'nın (2018) ön ergen ve ebeveynlerle yaptığı çalışmada ön ergenlerde ebeveynlik stilleri ile umut arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucu umudun olumlu ebeveynlik stilleri ile (proaktif, samimi, destekleyici, olumlu pekiştirme) pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülürken; olumsuz ebeveynlik stilleri (düşmanca, düşük denetim, fiziksel denetim) ile negatif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Snyder'a (2000) göre umut seviyesinin gelişimini sağlayan faktörlerden en önde geleni aile ortamıdır. Blake ve Norton (2014) umut ile bağlanma stilleri arasındaki korelasyonu araştırmak için bir meta-analiz yapmıştır. Araştırmada, umut ile güvenli bağlanma arasındaki ilişki pozitif; umut ile kaygılı ve kaçınan bağlanma arasındaki ilişki ise negatif yönlü bulunmuştur. Bebeklik ve çocuklukta bağlanmalar üzerine yapılan araştırmalar, affetme kapasitesinin doğuşu ve gelişim süreciyle ilgili bilgi verebilir. Yabancı Ortam Testi'nde (Ainsworth ve diğ., 1978) "güvenli bağlanma" geliştiren bebeklerin ayrılmayı kabul etmediği fakat kavuşma sonrası rahatladıkları ve keşfedici oyunlarına tekrar döndükleri görülmektedir; bu durum affetme kapasitesinin ilk prototipi olan, yanlışları tamir etmenin imkân dahilinde olduğu bir dünyada yaşama deneyimi olabilir. Beeb'in (2000) ifadesine göre, dört aylık bebekler ve anneleri arasındaki sesli ritim koordinasyonundaki kopmalar ve düzelmelerde saniye saniye bilinçli olmayan bedensel uyumsamalar meydana gelir ki, bu koordinasyonun orta düzeyindeki güvenli bağlanma ancak sekiz ay sonra beklenir. Diğer bir deyişle, güvenli bağlanma geliştiren bebekler, daha önce katlanabileceği düzeyde hayal kırıklığı ve onarma deneyimleri yaşamışlardır (Ainsworth ve diğ. 1978, Beeb, 2000'den aktaran Anderson, 2007: 218). Bebeklik ve çocukluk çağında bağlanmalar üzerine yapılan bu çalışma affetme ve umut etme ile ilgili durumların yaşamın ilk aylarında başladığına dair bilgilere ulaşmamızı sağlayabilir. Edwards'a (2009) göre, umut seviyesi iyi derecede olan

bireyler başkalarıyla sağlam bir bağlanma stili geliştirmektedirler. Sarı-Cenk (2008) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada, ebeveyninin tutumunu otoriter ve ilgisiz olarak algılayanların iyimserlik düzeyi, pozitif ve demokratik olarak algılayanların iyimserlik düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür.

Ana ve babaların duygu, düşünce ve davranışlarındaki tutarlılık ve kararlılıkları çocuklarının öz disiplini, özgüveni, öz yeterliliği, öznel iyi oluşları ve duyarlılıklarını etkilemektedir. Çocuklar, kendi ailelerinden edindikleri tutumları toplumda diğerlerine yansıtacaklarından; gelecekte sahip olacakları çocuklarını sağlıklı ve güçlü yetiştirmeleri için öncelikle kendi ebeveynlerine önemli sorumluluklar düşmektedir (Yaprak, 2007). Eryavuz (2006) tarafından yapılan çocuklukta anne baba kabul-reddi ile yetişkinlik dönemindeki eş kabul-reddi arasında olan ilişkinin incelendiği araştırma sonucuna göre; yakın ilişki durumundan hoşnut olmayanlar, ilişkisinden hoşnut olanlara göre, çocuklukta anne- babaları tarafından bugünkü yaşamlarında da partnerleri tarafından reddi daha fazla algılamaktadırlar. Çocukluk yaşamlarında ebeveynlerinden kabul görmüş olanlar bugün partnerleri tarafından kabul edildiklerini daha fazla algılamaktadırlar. Bununla beraber çocukluk yaşamlarında ebeveynleri tarafından reddi algılayan bireylerin psikolojik uyumsuzluğunun daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Gelecek nesillerin sağlam ve duyarlı olmaları; büyük ölçüde ebeveynlerin yetiştirme biçimlerine bağlıdır. Yaptığı herhangi bir yanlış davranış karşısında çocuğun ebeveyni tarafından affedilmesi ve çocuğun bu affediciliği hissetmesi hayata dair olumluluk motivasyonunu arttırabilir. Amaçladıkları hedeflere ulaşabilmek için birçok yolu tespit edebilme yeterliliğine sahip, olumsuz yaşantılar karşısında duyguları esnek olan ve ne olursa olsun iyi şeyler olacağına dair ümidini yitirmemiş çocuklar anne babalarının affediciliğini hissetmiş olanlardır. Birey, bu affediciliği algılayıp, yaşamdaki olumsuz şeyleri iyileştirmeye çabalayıp, zaman harcamak yerine, olumlu noktalara odaklanıp, pozitif yönde gelişime doğru motivasyon kazanabilir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algılanan ebeveyn (anne-baba) affediciliği ile umut arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu; algılanan ebeveyn affediciliği ile iyimserlik arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umut puanı ile iyimserlik puanı arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Algılanan ebeveyn (anne-baba) affediciliği arttıkça umut ve iyimserlik artmaktadır.

Öğrencilerin umut ve iyimserlik puanları, algılanan ebeveyn affediciliği puanlarının düşük –orta-yüksek olmasına göre farklılaşıp, farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan işlem sonucunda öğrencilerin umut ve iyimserlik düzeylerinin aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılıkların etki büyüklükleri incelendiğinde ise düşük düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir.

Her iki bağımlı değişkene ait puanlarda da düşük-orta grup karşılaştırmasında orta grup, orta-yüksek grup karşılaştırmasında yüksek grup, yine düşük-yüksek grup karşılaştırmasında yüksek grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Umut ve iyimserlik puanlarının ortalamaları algılanan ebeveyn affediciliğinin yüksek olan grupta en yüksek, düşük olan grupta en düşüktür. Algılanan ebeveyn affediciliği düzeyi ile umut ve iyimserlik düzeylerinin birbiriyle ilişkili olduğu sonucuna varılabilir. Algılanan ebeveyn affediciliği düzeylerine göre umut ve iyimserlik düzeyleri farklılaşmaktadır.

6.2. Araştırmacılara Öneriler

Daha sonraki araştırmalarda Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği kullanılması durumunda Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılması faydalı olacaktır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği kavramını daha yaygın kullanımı ve araştırılması anlamında ölçme zemininin daha fazla kuvvetlendirilmesi bu konudaki yapılacak çalışmaların daha çok bilimsel bilgi gelişimine katkı sağlayacaktır. Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği kullanılarak, pozitif psikoloji alanındaki diğer kavramlardan olan öznel iyi oluş, akademik başarı, yüksek öz kontrol ve sebat etme gibi konularda çalışmalar yapılabilir. Yetişkin gruptaki bireylerde

algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik konuları incelenebilir. Ebeveynini affedici algılayan bireylerin romantik ilişkilerindeki çatışmalarda ne kadar affedici oldukları araştırılabilir. Affetme, umut ve iyimserlik konularının bireylerin sağlıklı olma haline etkisi nedeniyle ruh sağlığı uzmanları tarafından farklı değişkenlerle incelenmesi önerilir.

Bu çalışmadaki araştırmaya katılan grup, ergen öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenci olmayan ergenlerle algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserliğe dair bir çalışma yapılabilir. Ayrıca çalışma grubunun ruh sağlığının ne durumda olduğu bilinmemektedir. Çeşitli ölçme araçlarıyla ruh sağlıkları hakkında bilgi edinilerek araştırma planlanabilir.

6.3. Uygulayıcılara Öneriler

Psikolojik Danışman/Rehber öğretmenler tarafından Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği kullanılarak, okullardaki problem davranış gösteren çocukların algıladıkları ebeveyn affediciliği düzeyleri tespit edilip; ebeveynlere yönelik psiko-eğitim grupları oluşturabilir. Anne babalara yönelik konferanslar, seminerler düzenlenerek çocuklarına olumsuz tutum sergileyen ebeveynlerin bu konuda olumlu bir değişim sürecine girmesi amaçlanabilir. Süreç sonrası ebeveynlerle iletişim devam ettirilerek olumlu tutum değişimi yönünden geri bildirim alınması önerilir.

Çocukların veya gençlerin pozitif gelişimlerinin desteklenmesi anlamında ebeveynlerinden aldıkları kabul edici, destekleyici, sahiplenici gibi bütün olumlu tutumların yeri ve öneminin büyük olduğu görülmektedir. Bu açıdan ebeveynlerin çocuklarına kabul edici, affedici, destekleyici tutum ve davranışlarını daha görünür ve algılanabilir kılmalarını sağlayacak ana-baba güçlendirme programları ve müdahaleleri büyük önem arz etmektedir.

Alandaki uzmanlar tarafından aile ve/veya okulda sorunlu davranışları olan ergenler için gelişim grupları oluşturulup, affedicilik, umut ve iyimserlik konuları işlenerek grupla psikolojik danışma oturumları yapılabilir. Bununla beraber problem davranış geliştiren çocuklar için yaratıcı drama etkinlikleri düzenlenebilir. Okullardaki öğretmen ve yöneticiler bu konuda bilgilendirilip, okuldaki sorunlu öğrenci davranışlarının önlenmesi veya çözümü yönünden çocuğun ailede karşılaştığı tutumlar değerlendirilerek, ebeveyn ve çocuklara aynı anda pozitif yaşam etkinlikleri düzenlenebilir.

Bütün bunların yanında, kişinin kendisinin başkası tarafından affedildiğini hissetmesi kendi affetmesinden bağımsız olamayacağı için, çocuk ve ergenlere yönelik kendi affediciliklerine yönelik çalışmaların, uygulamaların da yapılması gerekmektedir. Sağlık

konusuna genel olarak bakıldığında -gerek ergenler olsun gerek ebeveynler olsun- ruh ve beden sağlığı ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilir. Birçok bedensel Őikayetin temelinde duruma, kendine ve diğerlerine ilişkin öfke ve affedememe durumu olabilir. Bu doğrultuda, alandaki uzmanların affedicilik konulu terapötik süreçlere ehemmiyet vermesi önerilir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Akhtar, S. (2002). "Forgiveness: Origins, dynamics, psychopathology, and technical relevance". *Psychoanalytic Quarterly*, 7(1), 175-212.
- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut ölçeği üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 193-202.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Anderson, J. (2007). Affedicilik ilişkisel bir süreç: Araştırma ve yansımalar. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (H. İ. Yeğin , Çev.), 30(18): 217-218.
- Asıcı, E. ve Uygur, S. S. (2017). Duygusal öz-yeterlik ve affetmenin algılanan stres düzeyini yordayıcı rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6(3), 1353-1375.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63.
- Aydın, F. T. (2016). Affedicilik odaklı terapi: İlkeler ve uygulama. *Conference: I. Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi, İstanbul*. https://www.researchgate.net/publication/303332629_Affedicilik_Odakli_Terapi_Ilkeler_ve_Uygulama Erişim Tarihi: 31.05. 2019.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Balcı, S. ve Yılmaz, M. (2002). İyimserlik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14, 54-60.
- Bartholomew, K. and Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-241.

- Barlow, P. J. (2002). *The measurement of optimism and hope in relation to college student retention and academic success*. Unpublished doctoral dissertation, Iowa State University, Iowa.
- Barnum, D. D., Snyder, C. R., Rapoff, M. A., Mani, M. M. and Thompson, R. (1998). Hope and social support in psychological adjustment of children who have survived burn injuries and their matched controls. *Children's Health Care*, 27(1), 15-30.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37,887-907.
- Baykul, Y. (2015). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bernardo, A. B. (2015). Hope in early adolescence: measuring internal and external locus-of-hope, *Child Indicators Research*, 8(3), 699-715.
- Berry, J. W. and Worthington, E. L. Jr. (2001). Forgiveness, relationship quality, stress while imagining relationship events, and physical and mental health. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 447-455.
- Bilal, G. (1984). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Blake, J. ve Norton, C. L. (2014). Examining the relationship between hope and attachment: A meta-analysis. *Psychology*, 5, 556-565. doi:10.4236/psych.2014.56065
- Bolland, J. (2003). Hopelessness and risk behavior among adolescents living in high poverty inner-city neighborhoods. *Journal of Adolescence*, 26, 145-158.
- Bowlby, J. (1958). The Nature of a Child's Tie to His Mother. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 350-373.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Sadness and Depression*. New York: Basic Books.
- Bugay, A. ve Demir, A. (2012). Affetme Arttırılabilir mi? : Affetmeyi Geliştirme Grubu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 96-106.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, E.A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (13. Baskı.). Ankara: Pegem Akademi.

- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). *Aile sosyolojisi*.(4.Baskı). İstanbul: Açılımkitap.
- Chang, V. Y., Bendel, T. L., Koopman, C., McGarvey, E. L. and Canterbury, R. J. (2003). Delinquents' safe sex attitudes relationships with demographics, resilience factors, and substance use. *Criminal Justice and Behavior*, 30(2), 210-229.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne-baba* (16. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalık, E. (2008). *İlköğretim öğrencilerinin iyimserlik düzeylerinin ve okula ilişkin algılarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çankaya, Z.C. ve Meydan, B. (2018). Ergenlerde mutluluk ve umut. *Sosyal Bilimler Dergisi*.17(65), 207-222.
- Çankaya, Z. C. ve Canbulat, N. (2017). Orta çocukluk döneminde umut ve ebeveynlere güvenli bağlanma. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 1-20.
- Çapan, B. E., Arıciöğlu, A. (2014). Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Affedicilik. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 70-82. doi.org/10.19160/e-ijer.05325
- Çetin, N., Aytaç, G. A., Pak, M. D. ve Artık, A. (2016). Ergenlerde anne-baba ve arkadaşlara bağlanma biçimleri ile romantik ilişkilerde sorun çözmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 27(2), 79-95.
- Dacey, J.S. and Kenny, M. (1994). *Adolescent development*. USA: Brown and Benchmark Publishers.
- Daco, P. (1989). *Çağdaş psikolojinin olağanüstü başarıları*. (O.A. Gürün, Çev.). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- DeVellis, R. F. (1991). *Scale development: Theory and applications*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Dural, G. ve Yalçın, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam, The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 221-232.

- Eccles, J. S. and Gootman, J.A. (Eds.). (2002). *Community programs to promote youth development*. Washington, DC: National Academy Press.
- Edwards, L.M. (2009). Hope. In S. J. Lopez (Ed.). *The encyclopedia of positive psychology* (487-491). West Sussex, United Kingdom : Willey-Blackwell.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Kaya, Ç. ve Ekşi, F. (2017). Karakter Değişim İndeksi'nin Türk ergenlerdeki psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 476-500.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki*. Doktora tezi. Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Enright, R.D. and The Human Development Study Group (1991). The moral development of forgiveness. *Handbook of moral behavior and development*, 1, 123-152.
- Enright, R.D., and Gassin, E.A., Wu, C.(1992). Forgiveness: A developmental view. *Journal of Moral Education*, 21, 99-114.
- Enright, R.D. and The Human Development Study Group (1994). Piaget on the moral development of forgiveness: Identity or reciprocity. *Human Development* , 37, 63-80.
- Enright, R.D. and The Human Development Study Group (1996). Counseling within the forgiveness triad: On forgiving, receiving forgiveness, and self-forgiveness. *Counseling and Values*, 40(2),107-126.
- Enright, R.D. and Fitzgibbons, R. (2015). *Forgiveness therapy*. Washington, DC: APA Books
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Erikson, E.H. (1982). *Childhood and society*. Granada: Triad.
- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerinde etkileri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Eryılmaz, A. ve Atak, H. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 170-181.
- Fincham, F.D. (2000). The kiss of the porcupines: From attributing responsibility to forgiving. *Personal Relationships*, 7, 1-23.
- Folkman, S. and Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219–239.

- Frankl, V. E. (2014). *İnsanın anlam arayışı* (19.basım). (çev. S. Budak). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Gençoğlu, C. (2012). *Duygu odaklı terapiye dayalı duygusal farkındalık eğitiminin genç yetişkinlerin iyimserlik düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Gençoğlu, C., Alkan, E., ve Koçyiğit, M. (2014). Bir mit olarak iyimserlik; kızlar mı erkekler mi daha iyimser?. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50), 129-138.
- Gençtan, E. (1995). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Goleman, D. (2016). *Duygusal zeka neden IQ'dan önemlidir?* (31.Baskı). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gonzalez, A., Greenwood, G. and WenHsu, J. (2001). Undergraduate students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles, *College Student Journal*, 35, 182-193.
- Hall, C. S. and Lindzey, G. (1985). *Introduction to theories of personality*. New York: John Wiley and Sons.
- Harju, B. L. and Bolen, L. M. (1998), "The Effects of Optimism on Coping and Perceived Quality of Life of College Students", *Journal of Social Behavior and Personality*, 13(2), 185-200.
- Hazan, C., and Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524. doi:10.1037/0022-3514.52.3.511.
- Hefferon, K., and Boniwell, I. (2014). *Pozitif psikoloji: Kuram, araştırma ve uygulamalar*. (T. Doğan, Çev.Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kabakçı, Ö. F. (2013). *Karakter güçleri açısından pozitif gençlik gelişiminin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalafatoğlu, M. R. (2017). *8. sınıf öğrencilerinin bazı ailesel değişkenler ile algılanan ana baba tutumlarının iyimserlik düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- Karababa, A. (2018). Ön ergenlerin umut düzeylerinin ebeveynlik stilleri açısından incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 48-64.
- Karabeyeser, M. (2013). *Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları ve stresli yaşam olaylarına göre psikolojik iyi oluşu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Kararımk, Ö. ve Siviş R. (2008). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (17. basım). Ankara: Nobel.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kemer G. ve Atik K. (2005). Kırsal ve il merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin umut düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre karşılaştırılması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21,161- 168.
- Kernberg, O. F. (1995). *Love relations: Normality and pathology*, (p.103). New Haven:Yale University Press.
- Kirmanı, M. N., Sharma, P., Anas, M. and Sanam, R. (2015).Hope, resilience and subjective well-being among college going adolescent girls. *International Journal of Humanities and Social Science Studies*, 2(1), 262-270.
- Khirizad, B. (2016). *Transpersonel psikolojide affetmek*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Koç, E. (2008). Bir umut metafiziği olarak Gabriel Marcel felsefesi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 161-184.
- Kozan, Ö. İ. H., Kesici, Ş. ve Baloğlu, M. (2017). Affedicilik ve duyguları yönetme becerisi arasındaki çoklu ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 15(34), 193-215.
- Kulaksızoglu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Kutaniş, R. Ö. ve Yıldız, E. (2014). Pozitif psikoloji ile pozitif örgütsel davranış ilişkisi ve pozitif örgütsel davranış boyutları üzerine bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi*, 5(11), 135-154.

- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lerner, J. V., Phelps, E., Forman, Y., and Bowers, E.P. (2009). Positive youth development. R.M. Lerner and L. Steinberg (Ed.), *Handbook of adolescent psychology: Vol. 1. Individual bases of adolescent development*, (3. Basım), 524-585. Hoboken, NJ: Wiley
- Linley, A. (2009). Positive psychology (history). In S. Lopez (ed.). *The Encyclopedia of Positive Psychology* (pp. 742-6). Chichester: Blackwell Publishing Ltd.
- Luthans, F. (2002a). Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths. *Academy of Management Executive*, 16(1) 57-72.
- Luthans, F. (2002b). The need for and meaning of positive organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 695-706.
- Luthans, K. and Jensen, S. (2005). "The Linkage Between Psychological Capital and Commitment to Organizational Mission: A Study of Nurses", *Jona*. 35(6), 304-310.
- Maccoby, E. and Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. In E. M. Hetherington (ED.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-10). New York: Wiley.
- Maltby, J., Day, L., and Barber, L. (2005). Forgiveness and happiness, the differing contexts of forgiveness using the distinction between hedonic and eudaimonic happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6, 1-13.
- Marques, S. C., Lopez, S. J. and Mitchell, J. (2013). The role of hope, spirituality and religious practice in adolescents' life satisfaction: *Longitudinal findings*. *Journal of Happiness Studies*, 14(1), 251-261.
- Marques, S. C., Pais-Ribeiro, J. L. and Lopez, S. J. (2011). The role of positive psychology constructs in predicting mental health and academic achievement in children and adolescents: *A two-year longitudinal study*. *Journal of Happiness Studies*, 12(6), 1049-1062.
- McCullough, M. E., Worthington, E. L., and Rachal, K. C. (1997). Interpersonal forgiving in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(2), 321-336.

- McCullough, M. E., Pargament, K. I., and Thoresen, C. E. (2000). The psychology of forgiveness: History, conceptual issues, and overview. In M. E. McCullough, K. Pargament, and C. E. Thoresen (Eds.), *Forgiveness: Theory, research, and practice* (pp. 1–14). New York, NY: Guilford Press.
- Murphy, J. G. and Hampton, J. (1988). *Forgiveness and mercy*. Cambridge University Press.
- Nichols, R. C. (1962). A factor analysis of parental attitudes of fathers. *Child Development*, 33(4), 791-802.
- North, J. (1987). Wrongdoing and forgiveness. *Philosophy*, 62(242), 499-508.
- Oğuz, F. ve Özçelik, Ö. A. D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11(58), 535-543. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2567>.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 23-30.
- Öner, N. (2012). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testlerden örnekler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öneri, U. G. (2018). *Ergenlerde intikam, affetme ve suçluluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.
- Özatça, A. (2009). *Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Adana.
- Özbay, H ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.S.
- Özer, A., ve Altun, E. (2011). Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 45 - 72.
- Özmen, D., Dündar, E. P., Çetinkaya, Ç. A., Taşkın ve Özmen, E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 9, 8-15.

- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)* Special Issue 3, ISSN: 2148-1148. Doi : 10.14486/IJSCS259
- Padilla-Walker, L. M., Hardy, S. A. and Christensen, K. J. (2011). Adolescent hope as a mediator between parent-child connectedness and adolescent outcomes. *Journal of Early Adolescence*, 31(6), 853-879.
- Parker, P. D., Ciarrochi, J., Heaven, P., Marshall, S., Sahdra, B. and Kiuru, N. (2015). Hope, friends, and subjective well-being: A social network approach to peer group contextual effects. *Child Development*, 86(2), 642-650.
- Pekşen A. R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13. <http://www.akademikbakis.org>.
- Rohner, R.P. (1986). *The Warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2004). *The Parental Acceptance and Rejection Syndrome: Universal Correlates Of Perceived Rejection*. *American Psychologist*, 59, 830-840.
- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Atli, S. ve Şahin, B.K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2012). Mutluluk ve yaşam doyumu yordayıcısı olarak iyimserlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 63-69.
- Sarı-Cenk, D. (2008). *Ergenlerde anne baba tutumları, cinsiyet ve akademik başarının iyimserlik ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Saylık, F. Z. ve Yalçın, G. M. (2018). Otoriter veya demokratik ebeveyn tutumunun ve ebeveyne bağlanma biçiminin suçluluk ve utanç duygularına etkisinin yarı-deneysel yöntemle incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology* 38,(2), 95-127. DOI: 10.26650/SP404167
- Scheier, M. F. and Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247

- Scheier, M.F.,and Carver, C.S. (1992). Effect of Optimism on Psychological and Physical Well- Being: Theoretical Over-View And Empirical Update. *Cognitive Therapy and Research*, 16(2), 201-228.
- Scheier, M. F. and Carver, C. S. (2003). Self-Regulatory Processes and Responses to Health Threats: Effects of Optimism on Well-Being. In J. Suls and K. Wallston (Eds.), *Social psychological foundations of health*, 395-428
- Schultz, D. P. and Schultz, S. E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi*. (Y. Aslay, Çev.2004) İstanbul Kaknüs Yayınları.
- Seligman, M. E. P. (1991). *Learned optimism*. New York: Erlbaum.
- Seligman, E. P. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology an introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seligman, E.P. (2007). *Gerçek mutluluk*. (çev. S. Kunt-Akbaş). Ankara: HYB.
- Seligman, M. (2011). *Öğrenilmiş İyimserlik*. (çev. S. Kunt-Akbaş). İstanbul: HYB Yayıncılık.
- Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Net Yayıncılık.
- Snyder, C. R., Irving, L. M., and Anderson, J. R. (1991). Hope and Health.C. R. Snyder, and D. R. Forsyth (Ed.), *Handbook of social and clinical psychology*. Elmsford, NY: Pergamon Press.
- Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring and nurturing hope. *Journal of Counseling And Development*, 73, 355-360.
- Snyder, C. R., Cheavens, J. and Sympson, S.C. (1997). Hope: an individual motive for social commerce. *Group Dynamics: Theory, Research and Practice*, 1(2), 107-118.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows of the mind. *Psychological Inquiry*, 13, 249-75.
- Snyder, C. R., Rand, K. L. and Sigmon, D.R. (2002a). Hope theory a member of the positive psychology family. In C.R. Snyder ve S.J. Lopez (Eds), *Handbook of positive psychology* (257-276). New York: Oxford University Press.
- Snyder, C. R., Feldman, D. B., Shorey, H.S. and Rand, K. L. (2002b). Hopeful choices: A school counselor's guide to hope theory. *Professional School Counseling*, 5(5), 298-307.
- Snyder, C. R. (2000). Hypothesis: there is hope. In C.R. Snyder (Edt.), *Handbook of hope theory, measures and applications* (3-18). San Diego: Academic Press.

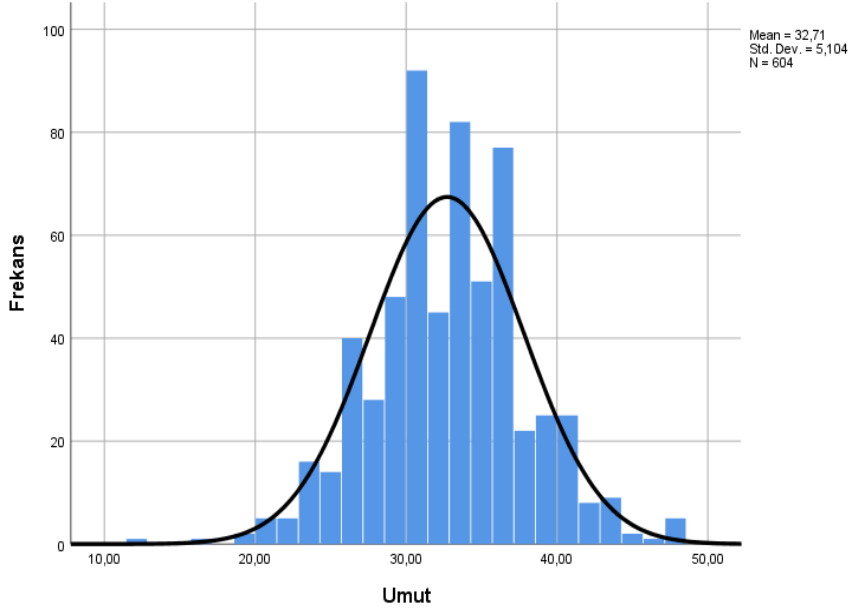
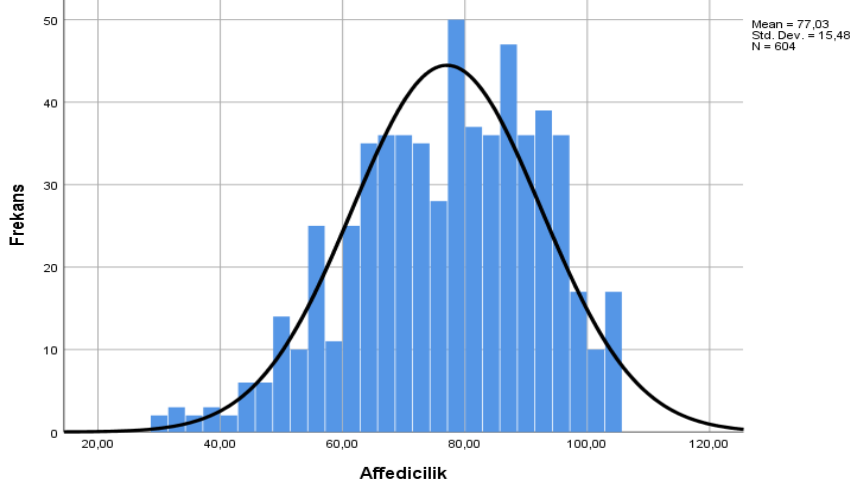
- Snyder, C. R. (2005). Measuring hope in children. In K. A. Moore & L. H. Lippman (Eds.), *What do children need to flourish? Conceptualizing and measuring indicators of positive development* (pp. 61-73). New York, NY: Springer.
- Sümer, N., Aktürk, G.E., ve Helvacı, E. (2010). Anne baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu akış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin, N. ve Durak, A. (1995). Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 56-73.
- Şahin, Y. (2015). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk, iyimserlik ve özgecilik düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Tarhan, S. (2012). *Umudun özyeterlilik, algılanan sosyal destek ve kişilik özelliklerinden yordanması*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tarhan, S. ve Bacanlı, H. (2016). İlkokuldan üniversiteye umut kavramının tanımlanması üzerine nitel bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi (Journal of Qualitative Research in Education)* 4(2), 86-112.
- Taysi, E. (2007). *İkili ilişkilerde bağışlama: İlişki kalitesi ve yüklemelerin rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 35, 297-306.
- Terzi, Ş. ve Çankaya, C. Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4(31), 1-11.
- Tezcan, G. (2015). *Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: Otomatik düşüncelerin aracı rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türküm, S. (1999). *Stresle Başa Çıkma ve İyimserlik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

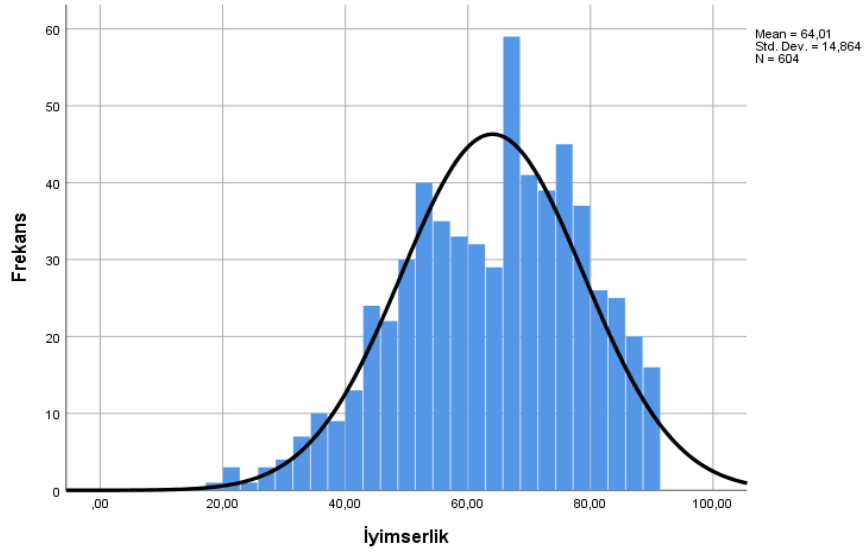
Yayımları.

- Valle, M. F., Huebner, E. S. and Suldo, S. M. (2004). Further evaluation of the Children's Hope Scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 22(4), 320-337
- Valle, M. F., Huebner, E. S. ve Suldo, S. M. (2006). An analysis of hope as a psychological strength. *Journal of School Psychology*, 44(5), 393-406.
- Yamanoğlu, Ü. (2009). *Çocuk yetiştirmede aile modeli*. Lisans bitirme tezi. Newport International Universty, İstanbul.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yavuzer, H.(1986). *Ana-baba ve çocuk*. (16. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi*, (30. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan, İ. B., Bilgin, M. ve Atıcı, M. (2007). *Gelişim Psikolojisi*. Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.
- Younger, J.W., Piferi, R.L., Jobe, R.L., and Lawler, K.A. (2004). Dimensions of forgiveness: The views of laypersons. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(6), 837-855.

EKLER

Ek-1: Algılanan ebeveyn affediciliği, umut ve iyimserlik puanlarına ait histogram grafikleri.

Ek-2: Kişisel Bilgi Formu

BİLGİ FORMU

Bu araştırmanın amacı, bireylerin ebeveynleri (anne-babalarının veya ikisinden biri) ile ilişkilerinin niteliği ile ilgilidir. Yanıtların verilmiş biçimiyle ilgili yönergeler her formun başında verilmektedir. **Lütfen yönergeleri dikkatli bir şekilde okuyunuz. İfadelere içtenlikle ve eksiksiz bir şekilde cevap vermeniz araştırma sonuçlarının tutarlılığı bakımından büyük önem taşımaktadır.** Elde edilen veriler araştırmacı tarafından toplu halde değerlendirilecek ve veriler sadece bilimsel amaçlı yayın ve çalışmalarda kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkürler.

Psk. Dan. Makbule Cevher FİNCAN
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Programı

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )

Yaşınız:

Kardeş Sayınız: 1 ( ) 2 ( ) 3 ve üzeri ( )

Kaçıncı Çocuğunuz: İlk ( ) Orta ( ) Son ( ) Tek ( )

Anne: Sağ ( ) Ölü ( ) Öz ( ) Üvey ( ) **Baba:** Sağ ( ) Ölü ( ) Öz ( ) Üvey ( )

Anne/Baba: Bir arada ( ) Ayrı ( ) Boşanmış ( )

Anne Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )

Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

Annenizin Yaşı:

Baba Eğitim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )

Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

Babanızın Yaşı:

Size Göre Ailenizin Gelir Durumu: Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

Ailenizde tartışmalar daha çok hangi sebepten çıkar?

Hangisi daha affedici? Annem ( ) Babam ( )

Ek-3: Algılanan Ebeveyn Affediciliği Ölçeği

ALGILANAN EBEVEYN AFFEDİCİLİĞİ ÖLÇEĞİ

Madde no:	Sevgili öğrenciler, Aşağıdaki ifadelere yönelik görüşlerinizi, seçenekleri dikkate alarak ve karşılarında bulunan kutucuklardan yalnızca bir tanesini “X” ile işaretleyerek belirtiniz ve boş bırakmamaya özen gösteriniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
	(AEAÖ)					
2	Anne-babam yaptığım hatalardan dolayı bana kızsalar da beni anlamaya çalışırlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Anne-babama karşı hatalı davranışlarda bulunsam bile bana güvendiklerini hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Anne-babam bana karşı her koşulda özverilidirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Anne-babam davranışlarımı onaylamadığında bana olumlu bir şekilde söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Anne-babam yanlış yaptığımda bana özür dileme fırsatı verirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ek-4: Umut Ölçeği

UMUT ÖLÇEĞİ

	(UÖ)				
Madde no:	Sevgili öğrenciler, Aşağıdaki ifadelerle yönelik görüşlerinizi, seçenekleri dikkate alarak ve karşılarında bulunan kutucuklardan yalnızca bir tanesini “X” ile işaretleyerek belirtiniz ve boş bırakmamaya özen gösteriniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.	Durumuma Hiç Uyuyor	Durumuma Biraz Uyuyor	Durumuma Uyuyor	Durumuma Tamamıyla Uyuyor
<u>1</u>	Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için pek çok yol düşünebilirim.				
<u>4</u>	Herhangi bir problemin pek çok çözüm yolu vardır.				
<u>8</u>	Başkalarının pes ettiği durumlarda bile, sorunu çözecek bir yol bulabileceğimi bilirim.				
<u>12</u>	Kendim için koyduğum hedeflere ulaşıyorum.				

Ek-5: İyimserlik Ölçeği

İYİMSERLİK ÖLÇEĞİ

(İÖ)						
Madde no:		Benim düşüncemi hiç yansıtmıyor	Benim düşüncemi biraz yansıtıyor.	Kararsızım	Benim düşüncemi büyük ölçüde yansıtıyor.	Benim düşüncemi tamamen yansıtıyor.
1	Zaman zaman yapamadığım şeyler olsa bile bundan dolayı üzülmem.					
5	Başarısız olduğum durumlar olsa bile kendimi tamamen başarısız biri olarak görmem.					
8	Kendime her zaman yeni şanslar tanırım.					
14	Başarısızlıkların ardından başarının geleceğine inanır, bu durumla ilgili kötü şeyler düşünmemeye çalışırım.					
18	Her şeye rağmen yaşamak güzel bir şeydir.					

Ek-6 Anne- Baba Tutum Ölçeği

ANNE- BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Her maddede belirtilen ifadeyi kendi anne ve babanızı düşünerek okuyunuz. Daha sonra ilgili ifadeye belirtilen davranışa uygunluğu açısından anne ve babanızın tutumunu 5 derece içinde değerlendiriniz. Her derecelmeyi yaparken anne ve babanızın tutumunun verilen ifadeye uygunluğunu düşünüp ifadeye;

- Tamamen katılıyorum (5)
- Katılıyorum (4)
- Kararsızım (3)
- Katılmıyorum (2)
- Hiç katılmıyorum (1)

olarak değerlendirip, sayıyı numaranın karşısındaki ilgili parantezin içine anne ve babanız için ayrı ayrı olmak üzere rakamla yazınız.

	ANNEM	BABAM	
1			İyi bir çocuğun, ana babasının istediği biçimde yetişen, onların dediklerini aynen yerine getiren bir kimse olduğunu söyler.
5			Hiçbir konuda kişisel görüşümü sormaz.
9			Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde kontrol eder.
15			Haklı olduğum zaman bunu açıkça söyler.
25			Gençlerin, ailelerinin seçeceği kimselerle evlenmesi gerektiği görüşündedir.
30			Herhangi bir konuda doğru karar verebileceğime inanmaz.
35			Bir güçlükle karşılaştığımda istediği yardımı sağlar, fakat kararı bana bırakır.
39			Karşı cinsten bir arkadaşımın aramda geçenleri kendine rahatça anlatmama izin verir.
45			Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.
50			Benimle ilgili kararlara çoğu kez kendisi verir.